

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Specifika a rozdíly v práci s dětmi v mateřské škole a dětské skupině

Specifics and differences between working

with children at a nursery school versus a children's group

Zuzana Neradová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kropáčková Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Specifika a rozdíly v práci s dětmi v mateřské škole a dětské skupině“ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití, v práci uvedených, pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 15. 7. 2016

.....

podpis

Na tomto místě bych chtěla především poděkovat své vedoucí práce PhDr. Janě Kropáčkové Ph.D. za trpělivé a vstřícné vedení mé bakalářské práce, dále také za její odborné rady, připomínky a ochotu při vedení.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce „Specifika a rozdíly v práci s dětmi v mateřské škole a dětské skupině“ je poskytnout obraz péče, výchovy a vzdělávání dětí v dětských skupinách a porovnat jej s modelem mateřských škol, a to vzhledem k péči o děti, uspokojování potřeb rodičů a role pečujících osob.

KLÍČOVÁ SLOVA

raná péče, předškolní výchova, předškolní vzdělávání, dítě předškolního věku, mateřská škola, dětská skupina, učitelky v mateřských školách, pracovníci v dětské skupině, rodiče

ANNOTATION

The aim of the bachelor thesis "Specifics and differences between working with children at a nursery school versus a children's group" is to provide image of care, upbringing and education of children in children's groups and to contrast it with the nursery school model with respect to child care, and fulfilling the needs of parents and the roles of other persons responsible for the upbringing.

KEYWORDS

early care, preschool upbringing, preschool education, preschool child, nursery school, children's group, preschool teachers, workers in children's group, parents

Obsah

1	Úvod	7
2	Teoretická část	9
2.1	Předškolní výchova	9
2.2	Potřeby dítěte předškolního věku	11
2.3	Potřeby současných mladých rodin.....	14
2.4	Předškolní vzdělávání	15
2.4.1	Státní mateřské školy	17
2.4.2	Soukromé mateřské školy zařazené do rejstříku MŠMT	19
2.5	Další instituce zajišťující kolektivní péči o děti.....	20
2.5.1	Dětské skupiny.....	20
2.5.2	Péče o dítě provozovaná na základě živnostenského zákona	23
2.5.3	Péče o dítě provozovaná na základě obecně platných právních předpisů	24
2.5.4	Jesle.....	24
2.6	Shrnutí teoretické části	25
3	Praktická část.....	26
3.1	Cíl a výzkumné otázky	26
3.2	Metody sběru a zpracování dat	26
3.3	Charakteristika výzkumného souboru.....	29
3.4	Organizace výzkumného šetření	30
3.5	Výsledky výzkumného šetření	30
3.6	Interpretace získaných dat.....	43
3.7	Diskuze.....	48
4	Závěr.....	51
5	Seznam použité literatury	53
6	Seznam příloh.....	56

1 Úvod

Během mého studia byly dětské skupiny velmi diskutovaným tématem. Setkala jsem se ale i s tím, že široká veřejnost, a často i učitelky mateřských škol, neměla o tomto tématu příliš mnoho informací. Dle mého názoru to bylo způsobeno tím, jak rychle se Zákon o dětských skupinách formuloval. O to více mě tato problematika začala zajímat.

Předškolní výchova a vzdělávání v České republice má dlouhou a bohatou historii. Formovalo se pod myšlenkami mnoha českých i zahraničních odborníků, především Jana Amose Komenského, přes reformní hnutí, socialistickou ideologii až k současnému ovlivnění alternativními směry a zformulování osobnostně orientovaného přístupu k dítěti.

V mateřských školách působí kvalifikované učitelky a učitelé, kteří se vzdělávají na středních, a často i vysokých pedagogických školách. Jsou vzděláni v oblasti pedagogiky, psychologie a didaktiky. Jejich působení na děti je tedy cílené a efektivní. Stále více jsem si uvědomovala, jak velký rozdíl je ve vedení skupiny dětí kvalifikovaným pedagogem a člověkem bez odborného vzdělání. Nemohu tvrdit, že nekvalifikovaná osoba není schopna děti zaujmout a dobře je vést. Jsem si ale jistá, že takových není mnoho.

Momentálně se ale nacházíme v situaci, kdy veřejná institucionální výchova a péče o děti do tří let nedostatečná. Pokrytá je jen institucionální výchova dětí starších 3 let a ani to není vždy pravda. V minulých letech byla situace taková, že děti tříleté se do mateřských škol z kapacitních důvodů většinou ani nedostaly. Přednost měly ty starší. Situace si tedy žádala řešení, kterého se ujalo Ministerstvo práce a sociálních věcí a jejich dětské skupiny. Otázkou je, zda toto „řešení“ nepřišlo pozdě. Silné ročníky už totiž v této chvíli nejsou problémem škol mateřských, ale spíše těch základních.

Zákon o dětských skupinách není příliš obsáhlý, ani konkrétní. Neexistuje žádné doporučené kurikulum, podle kterého by se dětské skupiny měly řídit při péči a výchově dětí. Sama jsme si tedy položila otázku, jak vlastně výchova a péče o děti v dětských skupinách probíhá.

Zatímco veřejné mateřské školy spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dětské skupiny jsou ve správě Ministerstva práce a sociálních věcí. Tato bakalářská práce má za cíl porovnat přístup dětských skupin k potřebám dítěte a rodiče, oproti přístupu k potřebám dítěte a rodiče ve veřejných mateřských školách. Zároveň se zaměří na rozdíly v roli pečující osoby dětské skupiny a roli učitelky mateřské školy.

2 Teoretická část

2.1 Předškolní výchova

Pojem dítě předškolního věku můžeme chápat jak v užším slova smyslu, kdy mluvíme o dětech ve věku zpravidla od 3 do 6 let nebo v širším slova smyslu, kdy mluvíme o dětech od narození až do jejich nástupu do základní školy, tedy 6-7 let. V této bakalářské práci je důležité vnímat tento pojem právě v jeho širším slova smyslu, neboť instituce, kterým se zde věnujeme, navštěvují děti již od jednoho roku života. Z pohledu vývojové psychologie jsou tato dvě stádia označována jako stádium batolecí a stádium předškolního věku.

Od roku 1960 byly stěžejními institucemi předškolní výchovy mateřské školy, jesle a dětské útulky. S nárůstem porodnosti v první polovině sedmdesátých let se zvyšovaly i počty těchto zařízení. Od roku 1975 ale porodnost začala klesat a v návaznosti na to začaly od osmdesátých let klesat i počty předškolních zařízení. Po roce 1989 měla na tento pokles vliv i změna politického režimu, která umožnila delší mateřskou dovolenou a čerpání státních příspěvků během rodičovské dovolené. V roce 1991 byly jesle přesunuty do správy Ministerstva zdravotnictví. V tomto období zároveň začaly vznikat i soukromé výchovné instituce jako alternativa těch státních. Do roku 2000 klesla porodnost přibližně na polovinu (oproti roku 1975) a poté opět začala prudce stoupat, počty státních předškolních zařízení však zůstaly stejné.

V roce 2014 byly jesle oficiálně zrušeny jako zdravotnická zařízení, čímž ztratily nárok na státní dotace. Jejich financování tedy záviselo pouze na zřizovateli, tedy na obcích. To vedlo k dalšímu snížení počtu těchto zařízení a vzniku téměř nulové státní denní péče o děti do tří let. Velký nárůst porodnosti především po roce 2007 zároveň způsobil, že mateřské školy nestačily svou kapacitou pojímat velký nárůst dětí. Kromě problému s téměř nulovou státní péčí o děti do tří let se tedy objevil i problém nedostatečné péče o děti mezi třemi a šesti lety, co se kapacity týče. Zde právě narážíme na situaci související se změnami, kterými naše země prošla po roce 1989. *„Tendence vychovávat děti do tří let výhradně v rodinném prostředí způsobila, že ve srovnání s jinými*

vyspělými zeměmi je u nás pro rodiny s dětmi do 3 let pomoc veřejných výchovných institucí nedostatečná. V letech 1999-2000 to konstatoval tým expertů, který v rámci mezinárodního projektu OECD Thematic Review od Early Childhood and Care Policy stav předškolní výchovy, vzdělávání a péče o děti předškolního věku sledoval. “ (Průcha, 2009, s. 73)

V roce 2008 byl schválen tzv. prorodinný balíček, který obsahoval několik opatření podporujících rodiny s dětmi. Cíle tohoto balíčku představil bývalý ministr Petr Nečas následovně: *„Cílem není pasivní podpora rodiny, ale vytváření vlnějšího prostředí rodičům pro snadnější sladění pracovního a rodinného života. Zároveň reagujeme na skutečnost, že na rozdíl od zahraničí u nás téměř neexistuje nabídka různých typů služeb péče o děti.“*(MPSV) Obsahem tohoto balíčku byla i podpora služeb péče a výchovy o předškolní děti.

Prvním vychovatelem v životě dítěte bývá většinou rodič. Časem ale přijde chvíle, kdy jeho roli částečně převezme některá z institucí. V některých případech je to dříve, v jiných později. Vždy ale platí to, že instituce, do které rodič své dítě svěří, musí být kvalitní, reprezentovat zájmy dítěte i rodiny.

Strouhal (2013, s. 16) vysvětluje že *„Výchova čím dál tím více přestává být záležitostí slova, jako by pedagogická teorie přestávala věřit v jeho význam a působnost. Redukuje se na oblast zážitku.“* Z toho vyplývá, že vychováváme-li dítě, není až tak důležité co mu říkáme a k čemu ho nabádáme. Mnohem důležitější je, jaký mu my sami (učitelé, vychovatelé, rodiče) dáváme vzor.

V historii bylo vytvořeno mnoho výchovných teorií. Každá doba a každá kultura měla na výchovu jiný názor. Strouhal (2013) uvádí, že každá doposud známá výchovná teorie měla vždy stanovenou, jakého člověka chce z dítěte vychovat. Z toho vyplývá, že pokud vychováváme dítě, je vždy důležité stanovit si, k čemu při výchově chceme dojít.

„Objevování dítěte a jeho dětství se stalo zajímavým tématem 20. století a bez nejmenších pochyb, byť s proměňujícími se akcenty, jím zůstane i nadále. Představuje závažnou oblast bádání s dalekosáhlými důsledky pro vznik nejrůznějších institucí sloužících potřebám dětí, pranýřujících nebezpečí, jimž jsou vystaveny, a apelujících na vytváření podmínek pro jejich optimální vývoj“ (Helus, 2004, s. 15). To vedlo ke vzniku

osobnostního pojetí výchovy dítěte, které vzniklo jako reakce na předchozí výchovné styly „*To znamená, že k dítěti má být přistupováno jako k osobnosti v jejím vzniku a vývoji. Vychovatel (rodič, učitel) při tom vychází ze skutečnosti, že samotnému dítěti je přirozená a bytostně vlastní tendence rozvíjet se jako osobnost.*“ (Helus, 2004, 2009, s. 259) Dítě je vnímáno jako rovné dospělému. Má stejná práva, jeho povinnosti jsou naopak nastaveny dle jeho psychických a fyzických schopností.

2.2 Potřeby dítěte předškolního věku

Během péče o dítě je nutné naplňovat jeho biologické potřeby, jako jsou spánek, výživa, hygiena nebo teplo. Důležitými potřebami v tomto období jsou pro něj ale i pozornost, komunikace, láska, mnohostrannost kontaktů a vztahové podněty. Lidská blízkost, která mu všechny tyto (ale i mnohé další) potřeby zajišťuje, je pro dítě důležitým nástrojem pro bezproblémové zahájení jeho vstupu do lidské společnosti. Děti, kterým taková blízkost není dopřána, se těžko vyrovnávají se světem, do kterého vstupují. (Koťátková, 2014)

„Potřeba je nárokem jednotlivce vůči prostředí. Potřebou je člověk motivován. Potřeby nám pomáhají udržet základní životní funkce a žít plnohodnotný život. Neuspokojování potřeb (nebo některé potřeby) vede k omezení nebo narušení výměny hodnot - jakýchkoli - což má za následek negativní citový prožitek, kterému se říká frustrace“ (Havlíková a kol., 1995, s. 32).

Šulová (2004) ale tvrdí, že ve výchovném procesu je občas nutné frustraci a konflikty vhodně dávkovat, dítě se tak v budoucnu bude schopné lépe vypořádat s nepříznivými situacemi. Chránit dítě před všemi nepříznivými vlivy tedy není vhodné.

Pokud dítě tráví část dne v předškolní instituci, je jasné, že se uspokojování jeho potřeb musí odehrávat i zde. V některých případech mohou být tyto instituce na potřeby dětí i mnohem lépe připravené než rodina. Míra uspokojování potřeb dítěte je tedy bezesporu jedním z důležitých kritérií pro hodnocení kvality péče o dítě. A to jak biologických, tak i psychických a sociálních. Pouze za předpokladu, že si budeme vědomi všech jejích potřeb, můžeme pro děti připravit vhodné prostředí a program.

Současné mateřské školy pracují podle osobnostně orientované pedagogiky, která je na individuální uspokojování dětských potřeb zaměřená. A Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který je normou pro mateřské školy, z potřeb dětí vychází.

Klasifikací potřeb se zabývalo mnoho českých i zahraničních odborníků. Uvedu zde výběr z teorií ve vztahu k problematice institucionální výchovy předškolních dětí. V první řadě uvedu osm biologických potřeb podle modelu Abrahama Maslowa.

První životně důležitou potřebou je potřeba nasycení (jinak také potřeba výživy). Bez dostatečného příjmu potravy se náš organismus nemůže správně rozvíjet. A právě v předškolním období se dítě vyvíjí nejvíce. Není ale důležité pouze množství, ale zároveň i složení potravy, kterou dětem dáváme. Strava by měla obsahovat odpovídající množství živin, vitamínů, minerálních látek a také vodu. Tím se dostáváme k druhé životně důležité potřebě příjmu tekutiny, bez kterých by v našem těle došlo k dehydrataci a následnému selhání organismu. Musíme také dbát na dostatečné okysličení, na kterém závisí okysličování tělesných orgánů a s tím spojená jejich funkčnost. Neméně důležitá je potřeba spánku a odpočinku. Nesmíme ale zapomínat, že každé dítě je individuum a tak i jeho potřeba spánku je individuální. Zároveň je nutné uspokojovat i potřebu pohybu, která je rovněž individuální. Pohybová aktivita dětí mezi třetím a šestým rokem se v ideálním případě pohybuje okolo šesti hodin denně, u dětí věku batolecího odpovídá asi osmdesáti procentům času v bdělém stavu. Dále je nutné zajistit přiměřenou teplotu a postarat se o to, aby nemusely čelit bolesti. Na posledním místě záměrně uvádím potřebu sexuální aktivity, neboť ta je v případě dětí předškolního věku nejméně podstatná.

Dále uvedu model potřeb klinického psychologa Josefa Langmaiera upravený předním českým psychologem a specialistou na dětskou psychologii Zdeňkem Matějčkem. Vedle biologických potřeb uvádí Matějček (2003) pět základních psychosociálních potřeb, které musí být uspokojovány, aby se mohlo dítě správně vyvíjet.

Jako první můžeme uvést potřebu určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů. Dítě se totiž může naladit na potřebnou úroveň aktivity jen za předpokladu, že má dostatek vhodných podnětů. Nemělo by jich být málo, ale ani příliš mnoho.

V institucích, které pečují o předškolní děti, závisí míra naplňování této potřeby na několika faktorech. Jedním z nich je podnětné prostředí. Tím je myšleno vhodné zařízení interiéru s různými zájmovými koutky, ideální počet a rozmanitost hraček i didaktických pomůcek.

Neméně důležitá je potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech. Dítě kolem sebe potřebuje mít smysluplný svět, ve kterém je řád. Díky tomu se učí, získává poznatky a zkušenosti. Z toho vyplývá, že pro děti je důležité dodržovat určený denní program a s ním spojené rituály, mít vyhrazené místo pro odkládání věcí, vlastní místo na spaní, často i stálé místo u stolu. Pro děti je také důležité být ve stálém kolektivu. V institucích, do kterých nejsou rodiče zvyklí vodit své potomky každodenně a pravidelně, nemůže být tato potřeba dostatečně uspokojována. V takovém prostředí se zároveň nemohou dost dobře vytvářet sociální vztahy. Problematické je v tomto ohledu i přijímání dětí v průběhu roku.

Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů (vztahů k prvotním vychovatelům) velmi úzce souvisí s potřebou jistoty. Právě díky pevným vztahům s pečujícími osobami získává dítě pocit jistoty a ten mu umožňuje prozkoumávat okolní svět a zase se zpátky vracet do známého bezpečí. Aby se mohly děti v předškolních institucích rozvíjet, musí nejdříve navázat vztah s pečující osobou. Dítě totiž v novém prostředí zpravidla nejprve navazuje vztah s dospělou osobou a až potom s ostatními dětmi. Vztah mezi pečující osobou a dítětem je tedy klíčový. Je tedy důležité, aby měly pečující osoby k dětem kladný vztah a v instituci se příliš nestřídaly. Výhodou také může být menší kolektiv, kde má pečující osoba více času na jednotlivé děti a může si tak u nich rychleji vybudovat důvěru.

Jako čtvrtou uvádí Matějček potřebu identity neboli potřebu společenského uplatnění a společenské hodnoty. Díky tomu si může dítě uvědomit své vlastní já a osvojit si důležité společenské role. Pro větší uspokojování této potřeby je tedy vhodná sociálně homogenní skupina. Výhodou tedy může být instituce, kde se setkávají děti z různých sociálních skupin.

Na posledním místě uvádí Matějček potřebu otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy. Matějček zdůrazňuje, že tato potřeba je jako jediná výhradně lidská

a označuje ji jako existenciální. Je tedy důležité, aby dítě cítilo, že někam směřuje, má před sebou určitý cíl a také možnost volby.

Vedle potřeb, které zmiňuje Matějček, uvádí Ehrenhard Skiera několik dalších důležitých potřeb dítěte ve vztahu ke škole (Havlíková, 1995, s. 38). Tento model je na rozdíl od toho předchozího velmi konkrétní a některé potřeby uvedené v něm můžeme vyčíst i z modelu předchozího. Vybrala jsem tedy 3 další potřeby, které z něj tak lehko vyčíst nejdou.

Hned na začátek je ale nutno říct, že dětské skupiny sice nejsou považovány za školská zařízení, navštěvují je ale děti předškolního věku, z jejichž pohledu jsou vnímány stejně jako mateřské školy. Potřeby dětí v mateřských školách a dětských skupinách by tedy měly být stejné. A to minimálně u dětí ve věku od 3 do 6 let.

Naplnění potřeby nabývání nových zkušeností, znalostí a dovedností je jedním z cílů předškolního vzdělávání v mateřských školách. Dětské skupiny ale ze zákona nemají povinnost si takovéto cíle klást.

Další je potřeba zodpovědnosti. Tu můžeme dětem zajistit například v případě, že je necháme utřít po sobě rozlité mléko nebo zamést rozdrobený koláč, naučíme je zapínat si knoflíky, pomoci mladšímu kamarádovi. Můžeme také dětem dávat různé úkoly a vyžadovat jejich plnění.

Estetické prožitky mohou děti v předškolních zařízeních prožívat prostřednictvím výchov (výtvarné, hudební, literární etc.) Kvalita estetických prožitků zde závisí na připravenosti a schopnostech vychovatele, který dětem tyto prožitky zprostředkovává.

2.3 Potřeby současných mladých rodin

Včetně potřeb dítěte, jsou ale v souvislosti s předškolní péčí důležité i potřeb rodiče. Na následujících řádcích tedy uvádím 13 nejrelevantnější z nich podle výsledků Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí. (Poloncyová, 2014)

Prvním důležitým faktorem je zajištění stravy pro dítě. Druhým faktorem je dostupnost a to buď z místa bydliště, nebo z místa pracoviště. Jako třetí faktor je uveden počet dětí

ve třídě. Co se počtu týče, čím méně dětí připadá na jednoho pracovníka, tím lépe. Dalším faktorem je finanční dostupnost. Mladí rodiče musí totiž často nastoupit do práce již v brzkém věku dítěte, ale zároveň si nemohou dovolit platit vysoké „školné“. VÚPSV zároveň jako důležitou uvádí i kvalifikovanost pečujících osob/učitelů, nezmiňuje zde ale jejich počet, ten je započítán v souvislosti s počtem dětí. Za nejvyšší kvalifikaci je považována odborná způsobilost k výkonu práce učitelky/učitele mateřské školy, která je podmíněna středoškolským, vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním v oboru. Mezi požadavky rodičů patří i vysoké hygienické standardy, pestrost aktivit, respekt k individualitě dítěte, různorodost péče a existence výchovně-vzdělávacího programu. Jako zásadní rovněž uvádí i vnitřní prostory objektu, kde je služba poskytována. Rodiče také často preferují zařízení, která disponují venkovními prostory a mohou tedy s dětmi trávit více času venku. Na posledním místě je uvedeno vybavení.

2.4 Předškolní vzdělávání

Kromě uspokojování biologických a psychosociálních potřeb dětí, tak jak o nich pojednává Matějček, jsme se seznámili i s modelem potřeb Ehrenharda Skiery, který zahrnuje již výše zmíněnou potřebu získávání nových schopností a dovedností. Právě zaměření na rozvoj schopností a dovedností je v předškolním vzdělávání zásadní. Na tomto místě je tedy třeba jasně rozlišit pojmy předškolní výchovy a předškolního vzdělávání. Zatímco v koncepci mateřských škol je obsáhnout obojí, dětské skupiny se zaměřují pouze na předškolní výchovu.

V této kapitole shrnu obsah dokumentu, který je zásadní právě pro problematiku předškolního vzdělávání, a to na mezinárodní úrovni. Jedná se o dokument zvaný ISCED (International Standard Classification of Education). ISCED je mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání, vypracována organizací UNESCO v roce 1976 jako jednotný dokument pro klasifikaci školství a vzdělávání v členských zemích Organizace Spojených Národů. Od té doby byl dokument několikrát aktualizován. Poslední změna proběhla v roce 1997. Vzdělávání je zde chronologicky rozděleno celkem do sedmi úrovní od ISCED 0 po ISCED 6. (NAEP ©2007-2016)

Pro tuto bakalářskou práci je ale důležitý především jeden stupeň, a to ISCED 0, do kterého v České republice spadají mateřské školy a přípravné třídy. Instituce spadající do programu ISCED 0 pracují s dětmi, jejichž věk je nižší než věk dětí, které navštěvují instituce zařazené do programu ISCED 1. Programy této úrovně umožňují vyučování dětí pod dohledem pedagogů (nebo jiných pracovníků) v interakci s ostatními dětmi. Výuka obvykle probíhá prostřednictvím kreativních herních aktivit. Dělí se na dvě kategorie. První kategorií je rozvoj vzdělávání v raném dětství, což odpovídá instituci, která u nás dříve fungovala pod názvem jesle. Druhá kategorie se nazývá preprimární vzdělávání, spadají do ní instituce pracující s dětmi od 3 let.

Jelikož je ISCED označena jako klasifikace vzdělávání, musí i instituce na úrovni ISCED 0 obsahovat úmyslnou vzdělávací složku. Takové instituce uvádějí dítě do organizované výuky (mimo kontext rodiny). Podporují kognitivní, sociální, emocionální i fyzický rozvoj dítěte. A to vše v návaznosti na připravenost pro vstup do primárního vzdělávání. Učební prostředí v těchto institucích je vizuálně stimulující, nabízí příležitosti pro aktivní hru tak, aby děti mohly rozvíjet své motorické dovednosti i koordinační schopnosti pod dohledem nebo v interakci s dospělým. V tomto prostředí děti rozvíjí své jazykové a komunikační schopnosti, logické uvažování, seznamují se s matematickými a alfabetskými pojmy, jsou podněcovány k zájmu o své okolí. Tyto vzdělávací programy jsou organizovány ve školách nebo jiných institucích, jako jsou různá střediska, kulturní domy atd.

Další podmínkou pro zařazení je, že vzdělávací činnost musí trvat vždy minimálně 2 hodiny denně, 100 dní v roce. Tento stupeň obvykle není součástí povinného vzdělávání. Programy, které poskytují pouze péči o dítě (dohled, výživa a zdraví) se do klasifikace ISCED nezahrnují. (Dokument ISCED, Český statistický úřad)

Z toho vyplývá, že dětské skupiny a soukromé mateřské školy bez zařazení do rejstříku škol a školských zařízení do této klasifikace nespádají. Nemají totiž do svého programu zařazenou úmyslnou vzdělávací složku.

Zahraniční instituce, které se mohou českým dětským skupinám podobat, v některých případech mohou být do systému ISCED zařazeny. A to právě za předpokladu, že

splňují výše uvedená kritéria. Nesmíme totiž zapomínat na to, že i instituce, které se (v rámci překladu) jmenují stejně, mohou být svou koncepcí naprosto odlišné.

2.4.1 Státní mateřské školy

První mateřská škola na našem území vznikla již v roce 1869 a od tohoto roku jejich počet stoupal. Ministerský výnos z roku 1872 označil mateřské školy jako instituce výchovné a sjednotil jejich legislativu. Tím se mateřské školy staly stěžejní institucí veřejné předškolní výchovy. Počátkem 20. století se mateřská škola více přiblížila rodinnému prostředí, podporovala osobnost a tvořivost dítěte a respektovala jeho individuální potřeby a zájmy. V meziválečném období vznikla myšlenka vysokoškolského vzdělání pro učitelky mateřských škol, myšlenka jejich zestátnění, samostatného zákona a zařazení do školského systému. Tyto principy se ale nakonec nepodařilo prosadit. K zestátnění všech mateřských škol došlo až v roce 1948. V té době jich bylo v tehdejším Československu více než 2200. Během 80. let byl čím dál tím více kladen důraz na přípravu dítěte na školu. Pro toho období byla typická snaha působit přes dítě na rodinu svou socialistickou ideologií a využívání metod blízkých se spíše klasické školní práci. Cíle předškolního vzdělávání byly nastaveny spíše pro potřebu společnosti než podle potřeb dítěte. V roce 1989 navštěvovalo mateřské školy celkem 96 % dětí ve věku od 3 do 6 let. (Průcha, 2009, s. 72)

Dříve byly mateřské školy vymezovány jako výchovná zařízení. V roce 2004 ale byly zařazeny do školského zákona a staly se legislativní součástí systému vzdělávání. Představují tak prvním stupněm veřejného vzdělávání, které řídí a organizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (Kořátková, 2014) Mateřské školy jsou tedy provozovány podle Školského zákona (561/2004 Sb.). Z toho vyplývá jejich povinnost řídit se Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání a povinnost tvořit svůj vlastní Školní vzdělávací program. Ten musí obsahovat: identifikační údaje, charakteristiku školy a jejího vzdělávacího programu, podmínky a organizaci vzdělávání, vzdělávací obsah a evaluační činnost. Přestože není předškolní vzdělávání povinné, navštěvuje ho více než 90 % dětí. Největší část z nich jsou děti

v posledním roce před nástupem do základní školy, které mají na přijetí do MŠ přednostní právo. (Syslová, Borkovcová, Průcha, 2014)

Zřizovatelem mateřských škol může být obec, svaz obcí, kraj nebo stát a nově i kterékoliv z ministerstev. Jejich financování probíhá nepřímo ze státního rozpočtu. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy hradí, prostřednictvím rozpočtu krajů, výdaje na platy učitelů a jiné náklady, které přímo souvisí s provozem školy, vzděláváním dětí a náklady související s péčí o děti se specifickými vzdělávacími potřebami. Zřizovatel (což je ve většině případů obec) naopak hradí náklady, které nejsou přímo spojené se vzděláváním, například náklady na energie, rekonstrukce etc. Část financí je vybírána i jako příspěvek od rodičů. Tato částka ale nesmí přesáhnout polovinu nákladů na jedno dítě, pohybuje se okolo 700 korun za měsíc. V posledním roce před nástupem do základního vzdělání se tento příspěvek neplatí.

Kotátková (2014) uvádí, jak se od roku 1989 změnilo zaměření přístupu k dětem a celá filosofie mateřské školy. Momentálně se v mateřské škole soustředíme na rozvoj každé jednotlivé osobnosti a zároveň na kultivaci vztahů ve skupině dětí. Současná výchova v mateřské škole má svůj základ v humanistických teoriích, které u nás v předešlém režimu nemohly být uplatňovány. Pracuje podle osobnostně orientovaného modelu předškolního vzdělávání. Základem je tedy vždy dítě a péče o něj, respektování jeho zájmů a individuálních potřeb.

Mateřská škola je určena zpravidla pro děti od 2 do 6 let, které jsou rozděleny do homogenních nebo heterogenních tříd. Maximální počet dětí v jedné třídě je stanoven na 24, dále je ale možné získat povolení a při nedostatku míst tento počet navýšit až na 28. Maximální počet dětí v jedné třídě také samozřejmě podléhá velikosti prostorů. Na tento počet dětí je ze zákona nastaven minimální počet dvou učitelek na plný úvazek. Plný úvazek učitelky v mateřské škole zahrnuje týdně 31 hodin přímé práce s dětmi a 9 hodin práce nepřímé. Pracovní doba učitelek se většinou překrývá během pobytu venku a oběda. Většinu dne je tedy u dětí přítomna pouze jedna osoba. Mateřská škola má ze zákona povinnost zajistit dětem venkovní prostory a stravování v pravidelném režimu a podle výživových norem, které je státem částečně dotované.

Díky novele školského zákona (82/2015 Sb.) je navíc pro učitelky mateřských škol povinné minimálně středoškolské odborné pedagogické vzdělání. Učitel mateřské školy tak získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským, vyšším odborným nebo středoškolským vzděláním zaměřeným na přípravu učitelů mateřských škol, prvního stupně základních škol, vychovatelství nebo pedagogiky volného času. Dále ukončeným vzděláním v oblasti předškolní pedagogiky, nebo speciální pedagogiky. (563/2004 Sb.)

Mateřské školy se řídí přísnými hygienickými normami. Hygienické požadavky na prostory mateřských škol a dětských skupin s počtem dětí 13 a více jsou ustanoveny ve vyhlášce č. 410/2005 Sb. Kontrolu nad dodržováním hygienických předpisů provádí krajské hygienické stanice.

K 30. 9. 2014 bylo v ČR evidováno přesně 4 812 státních mateřských škol, které navštěvovalo více než 355 tisíc dětí. (údaje ČSÚ)

2.4.2 Soukromé mateřské školy zařazené do rejstříku MŠMT

Všechny soukromé mateřské školy vznikají založením právnické osoby. Pokud chtějí být zapsány do rejstříku škol a školských zařízení, musí splnit určité podmínky. První podmínkou je vypracování Školního vzdělávacího programu, který bude splňovat všechny náležitosti uvedené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Kvalifikace učitelů v těchto školách se řídí podle zákona o pedagogických pracovnících a je stejná jako u učitelů mateřských škol státních. Další podmínkou je samozřejmě i dodržení hygienických předpisů dle vyhlášky č. 410/2005 Sb. a vyhlášky č. 137/2004 a dodržení vyhlášky o technických požadavcích na stavby č. 268/2009 Sb. Pokud škola splní všechny tyto podmínky, může být zařazena do rejstříku a pobírat na svůj provoz dotace dle zákona č. 306/1999 Sb.

Výhodou těchto škol je, že pobírají státní příspěvky a zároveň jsou financovány i z úplaty rodičů. Mohou si tedy dovolit zaplatit více pracovníků a mít tak individuálnější přístup k dětem.

2.5 Další instituce zajišťující kolektivní péči o děti

Mimo mateřské školy existují i další instituce, které zajišťují kolektivní péči a výchovu předškolních dětí. Od mateřských škol se liší především tím, že nejsou povinny zahrnovat do svého programu úmyslnou vzdělávací složku.

2.5.1 Dětské skupiny.

Dětské skupiny nemají oproti mateřským školám příliš bohatou historii. Diskutovat se o nich začalo teprve před pár lety. V té době se Česká republika nacházela v situaci, kdy mateřské školy nezvládaly pojmát velké množství dětí, a situaci bylo nutno začít řešit. Důvody vzniku dětských skupin nastínila ministryně Michaela Marksová na tiskové konferenci v květnu 2014: *„Plánovaná výstavba nových mateřských školek za spolufinancování obcí je sice řešením, ale až výhledovým. Do té doby zůstávají desetitisíce rodin s malými dětmi bez pomoci. Proto je potřeba hledat alternativy, které rodičům umožní vrátit se do práce.“* (MPSV)

Prvního září 2014 tedy vešel v účinnost Zákon o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a změně souvisejících zákonů (247/2014 Sb.). Ten upravuje podmínky, za nichž je tato služba poskytována, podmínky pro získání oprávnění k poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a s tím spojený výkon veřejné správy.

Dětské skupiny jsou tedy provozovány na základě Zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině (247/2014 Sb.). Ze zákona vyplývá, že, stejně jako mateřské školy mají za povinnost tvořit svůj vlastní vzdělávací program, musí dětské skupiny tvořit svůj výchovně-vzdělávací plán. Ten se soustředí na zajištění potřeb dítěte, výchovu, rozvoj schopností a kulturních i hygienických návyků. Tento plán musí být přístupný rodičům nebo jiným pečujícím osobám. Zároveň je součástí smlouvy, kterou podepisují rodič a zřizovatel. V zákoně ale není přesně specifikováno, jak má plán péče a výchovy vypadat. Jeho kvalita tedy není příliš podchycena a závisí pouze na schopnostech a odbornosti provozovatele a pečujících osob. (Poloncyová, 2014)

Součástí zákona je výčet možných poskytovatelů, který je u dětských skupin na rozdíl od mateřských škol dost obsáhlý. Z povahy tohoto zákona vyplývá, že nejčastějším

zřizovatelem DS by měli být zaměstnavatelé rodičů, tedy firmy. Zákon ale počítá například i s vysokými školami, neziskovými organizacemi, ústavy, církvemi a, stejně jako v případě mateřských škol, územními právními celky. Důležité je, že dětské skupiny, stejně jako mateřské školy, nesmí být provozovány za účelem zisku. (Hlava II., paragraf 3., 247/2014 Sb.)

Financování je také variabilnější než u státních mateřských škol. Ze zákona vyplývá, že záleží přímo na zřizovateli, jak financování zajistí. Náklady na provoz a péči o děti tedy může hradit zřizovatel i rodiče. Často jsou také využívány granty a státní či evropské podpory. Jako příklad mohu uvést dětskou skupinu na Praze 2, která je kompletně financována z Evropského sociálního fondu. Z této podpory je financováno kompletní vybudování dětské skupiny, nájemné, provoz, náklady na každé dítě i náklady na kvalifikované pečující osoby, včetně kurzu, kterým se tyto osoby kvalifikovaly. Tato konkrétní dětská skupina je tedy pro děti zaměstnanců zcela zdarma.

Velká část dětských skupin je tedy v současné době financovaná z grantů, které jsou vypsané na určitou dobu. Oproti mateřským školám je tedy jejich budoucí financování velmi nejisté.

Ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová prezentuje dětské skupiny takto: *„Dětská skupina je alternativní službou péče o předškolní děti již od jednoho roku, která Vám nabízí flexibilitu a kvalitu.“* Dále z článků na stránkách MPSV vyplývá, že dětské skupiny vznikly především za účelem sladit rodinný a pracovní život, zpřístupnit institucionální péči dětem mladším tří let a také dětem, pro které již mateřské školy neměly dostatečnou kapacitu. Spadají pod Ministerstvo práce a sociálních věcí. I díky tomu mohou pobírat dotace a jiné podpory na svůj provoz. Další výhodou pro rodiče mohou být i daňové úlevy. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2015)

V zákoně (247/2014 Sb.) jsou dětské skupiny popsány jako zařízení poskytující pravidelnou péči o dítě od jednoho roku do zahájení povinné školní docházky v rozsahu minimálně 6 hodin denně. Tato služba je poskytována mimo domov dítěte v kolektivu dalších dětí. Celkový maximální počet dětí v dětské skupině je 24. Na takový počet dětí je poskytovatel povinen zajistit 2 pečující osoby, za předpokladu, že se ve skupině nevyskytuje žádné dítě mladší dvou let. Za předpokladu, že je v dětské skupině 13 až

24 dětí a minimálně jedno z nich je mladší dvou let, je poskytovatel povinen zajistit pečující osoby 3. Pokud je ale v dětské skupině minimální počet dětí, tím myslíme maximálně 6, stačí pouze jedna pečující osoba.

Na rozdíl od mateřských škol, nemají dětské skupiny povinnost zajistit venkovní prostory a stravování. Způsob stravování ale musí být uveden ve smlouvě, kterou mezi sebou uzavírají rodič a zřizovatel. (247/2014 Sb.)

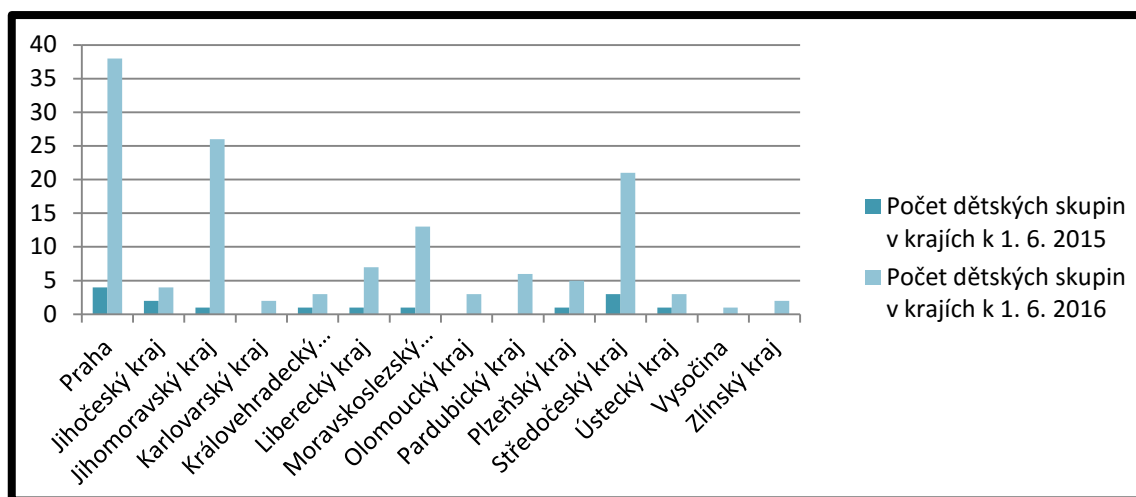
Pro účel této práce je zajímavý i výčet lidí, kteří jsou odborně způsobilí k práci v dětské skupině. Odborně způsobilí stát se pečujícími osobami dětských skupin jsou včetně učitelů mateřských škol, učitelů prvního stupně základních škol a vychovatelů navíc i všeobecné sestry, zdravotničtí asistenti, ošetrovatele, porodní asistenti, zdravotně-sociální pracovníci, zdravotničtí záchranáři, psychologové, kliničtí psychologové, sociální pracovníci nebo lékaři. Nejsnazším a nejrychlejším způsobem získání kvalifikace jako pečující osoba v dětské skupině je absolvování kurzu chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky.

Hygienické požadavky na dětské skupiny s počtem dětí 13 a více jsou stejné jako u mateřských škol. Dětské skupiny s méně než 13 dětmi, a takových je většina, se ale řídí vyhláškou zcela jinou. Je to vyhláška číslo 281/2014 Sb. Ta vznikla výhradně pro stanovení hygienických norem v dětských skupinách s menším počtem dětí. Po přečtení obou vyhlášek ale můžeme konstatovat, že hygienické nároky na mateřské školy a větší dětské skupiny jsou mnohem obsáhlejší.

U hygienických předpisů pro dětské skupiny do 13 dětí jsou ale nároky na prostory odlišné. V takové skupině stačí 3 metry čtvereční na jedno dítě i za předpokladu, že místnost pro denní pobyt slouží zároveň i jako ložnice. Z toho vyplývá, že z hlediska šetření prostoru se zřizovateli více vyplatí otevřít 2 menší skupiny než jednu velkou. V hygienických požadavcích na dětské skupiny do 13 dětí navíc úplně chybí nároky na osvětlení, vybavení nábytkem a mikroklimatické podmínky. Stejně jako v případě mateřských škol, kontroluje dodržování těchto předpisů vždy příslušná krajská hygienická stanice.

K 1. 6. 2016 evidujeme v České republice celkem 134 dětských skupin, což je skoro devětkrát více než před rokem. Můžeme tedy konstatovat, že počet dětských skupin rapidně stoupá. Podrobnější informace obsahuje tabulka za tímto textem.

Obrázek 1: Graf nárůstu počtu dětských skupin za jeden rok

2.5.2 Péče o dítě provozovaná na základě živnostenského zákona

Soukromé „školky“ jsou provozovány dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. A to buďto jako živnost vázaná Péče o dítě do tří let věku v pravidelném denním režimu, v takovém případě musí péči zajišťovat kvalifikovaná osoba. Druhá možnost je živnost volná a to v režimu Mimoškolní výchovy a vzdělávání nebo jako Provozování kulturních, kulturně-vzdělávacích a zábavních zařízení. Soukromé mateřské školy zřizované jako živnost volná nemají povinnost zaměstnávat kvalifikované pracovníky. Musí se samozřejmě řídit hygienickými předpisy a technickými požadavky na stavby. Ze zákona ale nevypívá povinnost řídit se RVP PV a vypracovávat vlastní ŠVP. Nejsou financovány ze státního rozpočtu. (Předpis č. 455/1991 Sb.) Důležité je podotknout, že tato forma péče slouží jako výdělečná činnost.

2.5.3 Péče o dítě provozovaná na základě obecně platných právních předpisů

Na neškolská nezisková zařízení, která jsou provozována dle obecně platných právních předpisů, se vztahují pouze zákonná opatření se širší působností vymezující pravidla týkající se odpovědnosti za škodu, občanskoprávních a pracovně právních vztahů, právnických osob, bezpečnosti staveb a požární ochrany. Soulad s těmito předpisy poskytovatel konzultuje s místním stavebním úřadem, osobami odborně způsobilými v požární ochraně a orgánem ochrany veřejného zdraví, případně s dalšími subjekty. Jako jediná ze zmíněných zařízení nemusí být kontrolována krajskou hygienickou stanicí. (Poloncyová 2014)

Tímto způsobem lze provozovat zařízení pro předškolní děti bez jakýchkoliv norem a pravidel. I to byl původně jeden z podnětů pro vytvoření Zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. Legislativa těchto zařízení jím měla být sjednocena. Od tohoto návrhu nakonec sešlo. Jedním z důvodů byla problematika „lesních školek“, které by v režimu tohoto zákona nemohly fungovat.

2.5.4 Jesle

První jesle na našem území byly zřízeny v roce 1884 (v období industrializace). Určené byly pro děti od jednoho do tří let. Navštěvovaly je především děti z nejchudších poměrů, jejichž matky musely brzy nastoupit do práce. (Česká televize, 1996 – 2016) Koncem 19. století byly jesle často přímo součástí továren.

Školským zákonem z roku 1978 byly jesle zahrnuty mezi předškolní zařízení. (Průcha, 2009) V devadesátých letech ale došlo ke klesání počtu jeslí. Mezi lety 1990 a 1995 klesl počet zařízení o 80 %. To bylo způsobeno i možností prodloužit si rodičovskou dovolenou a déle čerpat příspěvky. (Šímová, Hrkčlová, 2014, s. 15)

V roce 1991 byly jesle přesunuty z MŠMT do správy Ministerstva zdravotnictví, prohlášeny za zdravotnická zařízení a s dětmi v nich pracovaly kvalifikované zdravotní

sestry. Nyní tomu tak ale už není. Ministerstvo zdravotnictví totiž došlo k závěru, že péči o zdravé děti není nutno provozovat ve zdravotnickém zařízení. Od 1. 1. 2014 tedy jesle nespádají pod Ministerstvo zdravotnictví a tím pádem ani pod státní sektor. V současné době tedy existují pouze zařízení takzvaného „jeselského typu“, které jsou vedeny jako živnost vázaná nebo v režimu obecných právních předpisů. Některá z těchto zařízení se také postupně transformují na dětské skupiny.

Matějček (2005, s. 133) ale upozorňuje, že přestože v jeslích vždy pracovali kvalifikovaní pracovníci a děti v nich byly na první pohled spokojené, nebyla to zařízení pro děti, ale spíše pro rodiče. Vytvořili si je dospělí, aby vyřešili situaci, jak se věnovat současně práci i rodině. Šlo zde tedy spíše u uspokojení potřeby dospělých, ne dětí.

2.6 Shrnutí teoretické části

V této části práce jsem popsala současnou situaci předškolní výchovy a vzdělávání v České republice. Představila jsem různé typy institucí, které předškolní výchovu zajišťují a zaměřila se především na státní mateřské školy a dětské skupiny, neboť ty jsou cílem mého výzkumu. Z teoretické části lze vyvodit, že nejprísnejšími normami se řídí mateřské školy, naopak nejobecnější pravidla platí pro zařízení, která fungují dle obecně platných právních předpisů. Dětské skupiny se svou legislativou nachází někde uprostřed. Jasně daná pravidla by měla být garancí kvality. Zda tomu tak skutečně je, potvrdí nebo vyvrátí můj výzkum.

Kvalitu lze hodnotit na základě uspokojování potřeb dětí. Ty jsem zde uvedla dle modelů Zdeňka Matějčka a Ehrenharda Skiery a popsala, jakým způsobem a v jaké formě, by měly být uspokojovány prostřednictvím předškolních institucí. Zohlednila jsem ale i potřeby rodičů, jak je uvádí Poloncyová (VUPSV, 2014). Jejich shrnutí mi poslouží v praktické části k interpretaci a vyhodnocování výsledků výzkumu.

3 Praktická část

3.1 Cíl a výzkumné otázky

Cíl bakalářské práce

- Charakterizovat rozdíly v koncepci mateřských škol a dětských skupin
- Zjistit, do jaké míry se koncepce dětských skupin orientují na potřeby předškolních dětí a rodičů ve srovnání s mateřskými školami

Výzkumné otázky

- Jaké jsou společné znaky mateřských škol a dětských skupin?
- Která instituce nabízí lepší podmínky pro dítě?
- Která instituce více respektuje potřeby rodiče?
- Ve které instituci jsou lepší podmínky pro učitelky/pečovatelky?

3.2 Metody sběru a zpracování dat

Abych mohla realizovat kvalitní pedagogický výzkum, bylo v tomto případě nejprve nutné provést předvýzkum. Pro předvýzkum jsem zvolila metodu pozorování, které probíhalo během mých prvních návštěv dětských skupin, tedy několik dní nebo i týdnů před realizací hlavního výzkumu. Zároveň jsem strávila dva týdny pozorováním ve dvou různých dětských skupinách, z nichž ale pouze jedna byla zařazena do výzkumu, neboť druhá z nich ještě donedávna nebyla jako dětská skupina oficiálně registrována. Cílem předvýzkumu bylo porozumět situaci v dětských skupinách, získat legislativní podklady pro teoretickou část a teprve poté formulovat otázky samotného výzkumu. Ve fázi pozorování jsem se zaměřila na řízené aktivity a především interakci mezi pečujícími osobami a dětmi. V průběhu formulování otázek jsem vyhodnotila čtyři oblasti otázek, které jsem považovala za nejrelevantnější: otázky týkající se kvality péče

o dítě, otázky týkající se podmínek pro učitelky/pečovatelky, otázky týkající se respektování potřeb rodiče a doplňkové otázky.

Pro hlavní výzkum jsem zvolila metodu strukturovaného rozhovoru. Výhodou strukturovaného rozhovoru je možnost získání velkého množství dat během krátkého časového úseku. Nevýhodou je naopak závislost na odpovědích pracovníků, které nemusí být vždy úplně přesné, pravdivé nebo výstižné.

Předvýzkum

Během předvýzkumu jsem si všímala, jaká je podnětnost prostředí dětských skupin a komunikační schopnosti pečujících osob vůči dětem. Své postřehy zde zkusím stručně shrnout.

Prostory dětských skupin již na první pohled jeví známky toho, že byly přestavěny z prostorů, které nebyly původně určeny pro pobyt dětí. Místnosti zde byly nelogicky uspořádány a jejich velikost byla také často velmi nevhodně rozvržena. Toto je ale ovšem fakt, který nijak výrazně neomezuje děti, ale spíše pečující osoby. Ty mají v takovýchto prostorách ztížené podmínky, neboť musí často mezi dětmi procházet několika místnostmi a ztrácí tak čas i přehled o dětech.

Některé třídy dětských skupin působily až přehnaně vzdušně, což sice může být příjemné nám dospělým, ale nikoliv dětem. Jiné, a to převážně ty, kam chodí menší množství dětí, naopak působily svými prostory až stísněně.

Co se podnětnosti prostředí týče, v této oblasti se dětské skupiny mateřským školám nemohou rovnat. Přestože všechny, z mnou navštívených dětských skupin, fungují maximálně 3 roky a jsou tedy vybaveny novým moderním nábytkem i hračkami, jejich prostředí není dostatečně podnětné. Chybí zde různá zákoutí, kde by si děti mohly volně hrát bez pocitu, že je má pečující osoba stále na očích. To jejich volnou hru částečně omezuje. V mateřských školách jsou také častěji umístovány kusy nábytku, který mohou děti využít zcela podle své fantazie například jako kuchyňku, lékařskou ordinaci nebo obchod.

Interakce mezi pečujícími osobami mě několikrát velmi zaskočila. Často jsem byla svědkem situace, kdy pečovatelky nebyly schopné dětem vysvětlit jednoduché úkoly a co hůř, nebyly schopné pochopit, že chyba v komunikaci je na jejich straně, nikoli na straně dítěte. Podobnou situaci jsem nezažila během žádné z praxí v mateřských školách, které jsem během studia absolvovala. Některé z pečovatelek dětských skupin také působily mnohem direktivnějším dojmem než je tomu v případě učitelek mateřských škol.

Otázky obsažené v rozhovoru

1) Otázky týkající se kvality péče o děti

- Jak byste popsala filosofii Vaší školy/dětské skupiny?
- Inspirujete se při práci s dětmi RVP PV? Případně nějakým jiným kurikulem?
- Jak vypadá Váš ŠVP,TVP/ plán péče a výchovy/? Co je v něm obsaženo?
- Kdy a jak probíhá evaluace ŠVP,TVP/plánu péče a výchovy?
- Podle čeho postupujete při sestavování řízených činností?
- Popište, jak probíhá běžný den ve Vaší MŠ/DS?
- Jak často a na jak dlouho chodíte s dětmi ven?
- Kolik času tráví děti ve vaší MŠ/DS aktivním pohybem?
- Kolik času mají děti vyhrazeno na volnou hru? Jak probíhá?
- Mají podle Vás děti dostatek pomůcek a hraček?
- Jak staré děti navštěvují Vaši třídu/dětskou skupinu?
- Co Vás vedlo k výběru tohoto povolání?
- Jakým způsobem jste získala kvalifikaci pro výkon tohoto povolání?

2) Otázky týkající se podmínek pro učitelky/pečující osoby

- Jak byste popsala náplň Vaší práce?
- Kolik učitelek/pracovnic je ve Vaší třídě/dětské skupině?
- Kolik máte ve Vaší třídě/dětské skupině dětí?
- Jak se Vám s tímto počtem dětí pracuje?
- Kdy a jak se připravujete na výchovně vzdělávací činnost?
- Jak jste spokojená s vybavením a prostory MŠ/DS?

3) Otázky týkající se služeb rodičům

- Jaká je provozní doba Vaší MŠ/DS? Od čeho se odvíjí?
- Nabízíte dětem v rámci Vaší MŠ/DS nějaké zájmové kroužky?
- Realizujete pedagogickou diagnostiku? Jakým způsobem ji zaznamenáváte?

4) Doplnující otázky

- Jaké výhody/nevýhody/přednosti oproti MŠ/DS vnímáte z hlediska...
 - Dítěte
 - Učitelky/pečovatelky
 - Rodiče

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Pro svůj výzkum jsem si záměrně vybírala dětské skupiny, které fungují déle než jeden rok. Již během kontaktování skupin jsem se setkala se dvěma problémy. Prvním problémem byla nedostupnost kontaktních údajů na vedoucí pečující osoby. Musela jsem tedy kontaktovat přímo orgány, pod které konkrétní dětské skupiny spadají a poté často velmi dlouho čekat na odpověď. Druhým problémem bylo, že velká část dětských

skupin nebyla ochotná se výzkumu zúčastnit. Nakonec se mi ale podařilo získat pozitivní odpověď od pěti dětských skupin. Čtyři z nich jsou ale provozovány ministerstvy. Rozmanitost zřizovatelů je tedy pro můj výzkum nižší než jsme předpokládala. Zároveň jsem ve třech z nich podepsala dohodu o mlčenlivosti a v dalších dvou přislíbila, že nebudu výsledky výzkumu propojovat s konkrétní institucí.

Mateřské školy jsem vybírala ve svém okolí. Byly mezi nimi dvě školy, kde jsem vykonávala praxi a další tři školy, které navštěvují nebo navštěvovali členové mé rodiny a jsou pro mě tedy dobře dostupné. V tomto případě jsem tedy kontaktovala přímo učitelky. Během kontaktování a komunikace s učitelkami mateřských škol jsem na žádné komplikace nenarazila.

3.4 Organizace výzkumného šetření

Po prvním kontaktování s pečujícími osobami následovala schůzka, kde jsem jim představila cíl mého zkoumání. Během první schůzky jsem byla rovněž seznámena s prostředím a personálem dětské skupiny. Zároveň jsem si všímala interakce mezi pečujícími osobami a dětmi.

Informace k hlavní části mého výzkumu jsem získávala prostřednictvím rozhovorů, které jsem osobně vedla v průběhu května a června 2016. Na schůzku jsem si vždy přinesla nahrávací zařízení a papír s vytištěnými otázkami. Otázky jsem dala učitelkám/pečovatelkám přečíst vždy až bezprostředně před nahráváním rozhovoru, aby věděly, jaké otázky je čekají, ale neměly dostatek času na to, aby si mohly své odpovědi dopředu připravit. V takovém případě by totiž mohlo dojít k udávání nepravdivých odpovědí ve snaze zobrazit sebe nebo instituci v lepším světle.

3.5 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole jsou shrnuty výsledky výzkumného šetření, které probíhalo v pěti mateřských školách a pěti dětských skupinách. Metodou výzkumu byl strukturovaný

rozhovor a otázky tedy byly otevřené. V průzkumu bylo dotázáno pět učitelek z mateřských škol a pět pečovatelek v dětských skupinách. Ve výsledcích výzkumného šetření poukazují na shody, rozdíly a obecné tendence v odpovědích respondentů.

Jak byste popsala filosofii Vaší MŠ/DS?

Učitelka A popsala filosofii mateřské školy jako otevřenou a přátelskou pro děti i rodiče. Učitelka B a E zdůraznily přípravu na základní školu, ale zároveň i prožití šťastného dětství a porozumění mezi dítětem a dospělým i dětmi navzájem. Respondentka B navíc klade důraz na „předávání hodnot a schopnost spolupráce“. Podle ní se mateřská škola snaží obsáhnout všechny vzdělávací složky ukotvené v RVP. Učitelka C na tuto otázku odpověděla, že jejich Mateřská škola se snaží dětem přinést komplexní porozumění světu a samozřejmě výchovu a vzdělávání. Učitelka D popsala filosofii jejich školy jako podporující zdravý a šťastný vývoj dítěte, rovněž zdůraznila spolupráci mezi školou a rodiči.

Pečovatelky dětských skupin A, B a C shodně popsaly, že většinou se snaží zaměřit na výchovu a vzdělávání. Přestože dle zákona nemusí do svého programu záměrnou vzdělávací složku zařazovat. Pečovatelka C navíc uvedla, že jejich program je technicky založený, což koresponduje s filosofií instituce, pod kterou je tato dětská skupina zřízena. Pečovatelka D popsala filosofii jejich dětské skupiny jako co nejvíce se blížící filosofii mateřských škol. Pečovatelka E odpověděla, že jejich dětská skupina se snaží zajistit, aby se děti cítily šťastné a spokojené i ve chvíli, kdy nemohou být se svými rodiči. Poslední zmiňovanou skupinu navštěvují pouze děti od 1 do 3 let.

Žádná z mateřských škol ani dětských skupin, které se účastnily výzkumu, nepracují podle některého z alternativního vzdělávacích systémů.

Inspirujete se při práci s dětmi RVP PV? Případně nějakým jiným kurikulem?

Všechny dotazované učitelky během své práce pracují podle RVP, který je normativem pro předškolní vzdělávání. Některé navíc zmiňovaly Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole.

Čtyři z pěti pečovatelek dětských skupin odpověděly, že se při tvoření plánu péče a výchovy, a následně i při práci s dětmi z RVP inspirují, ale v každé z těchto čtyř skupin do jiné míry. Snaží se obsáhnout některé cíle popsané v RVP, ale musí brát v úvahu věk dětí. Poslední z pečovatelek uvedla, že v jejich dětské skupině se při práci s dětmi žádným kurikulem neřídí ani neinspirují.

Jak vypadá Váš ŠVP,TVP/ plán péče a výchovy/? Co je v něm obsaženo?

Všech pět učitelek odpovědělo na tuto otázku shodně. Jejich školní vzdělávací program obsahuje všechny náležitosti, které jsou stanovené zákonem. Všechny učitelky zároveň uvedly, že tvoří i svůj třídní vzdělávací program, který obsahuje nabídku témat a k nim vždy přiřazenou nabídku činností.

Čtyři z pěti pečovatelek dětských skupin se shodly na tom, že struktura jejich plánu péče a výchovy se podobá struktuře školních vzdělávacích programů. V některých jsou ale zahrnuty i kapitoly, které v mateřských školách obsahuje spíše třídní vzdělávací program, jako je například nabídka činností k určitým tématům. Pátá pečovatelka uvedla, že jejich plán péče a výchovy je velmi obecný a obsahuje pouze základní informace o zřizovateli, denní režim a stručný popis filosofie dětské skupiny.

Kdy a jak probíhá evaluace ŠVP,TVP/plánu péče a výchovy?

Všech pět učitelek mateřských škol odpovědělo, že evaluace TVP probíhá vždy po ukončení každého tematického celku, tedy zhruba jednou za týden až dva. Evaluace jejich školního vzdělávacího programu probíhá vždy na konci školního roku a to buď samotnou ředitelkou, případně celým učitelským sborem.

Přestože všechny mnou navštívené dětské skupiny jsou v provozu déle než jeden rok, pouze dvě z pěti pečovatelek odpověděly, že v jejich dětské skupině již proběhla evaluace plánu péče a výchovy. V prvním případě prováděla tuto evaluaci vedoucí dětské skupiny, která nevykonává přímou práci s dětmi. V druhém případě probíhá evaluace každý měsíc po tematickém celku.

Podle čeho postupujete při sestavování řízených činností?

Učitelky mateřských škol uváděly, že se při sestavování řízených činností řídí metodickými postupy a odbornými knihami. Při vymýšlení činností většinou používají vlastní fantazii a knihy, internet většinou berou až jako poslední možnost.

Pečující osoby dětských skupin uváděly jako prvotní inspiraci internet. Dle jejich reakce a odpovědí jsem usoudila, že 4 z nich vůbec neznají metodické postupy, podle kterých se pracuje v mateřských školách, jedna z nich navíc vůbec nevěděla, že nějaké metodické postupy existují. Pátá pečovatelka odpověděla, že při sestavování řízených činností čerpá ze zásobníku, který si sepsala během absolvování kurzu chůvy.

Popište, jak probíhá běžný den ve Vaší MŠ/DS?

Dotazované učitelky popisovaly organizaci dne v jejich třídě (škole) velmi podobně. Do příchodu všech dětí probíhá volná hra. V některých školách během volné hry zároveň probíhají i individuální výtvarné nebo pracovní činnosti. Když se ve třídě sejdou všechny děti, začnou řízené činnosti. Jako první je většinou komunikativní kruh nebo rozumová výchova, následuje tělovýchovná chvílka, hudební, výtvarná nebo pracovní výchova. Mezi jednotlivými řízenými aktivitami probíhá svačina. Po skončení řízených činností se děti začnou připravovat na pobyt venku. Přestože všechny z dotazovaných mateřských škol mají zahradu, během dopoledního pobytu venku chodí učitelky s dětmi na procházky po okolí a zahradu využívají spíše k odpolednímu pobytu. Po návratu z venku následuje oběd, po obědě spánek, svačina, pobyt na zahradě.

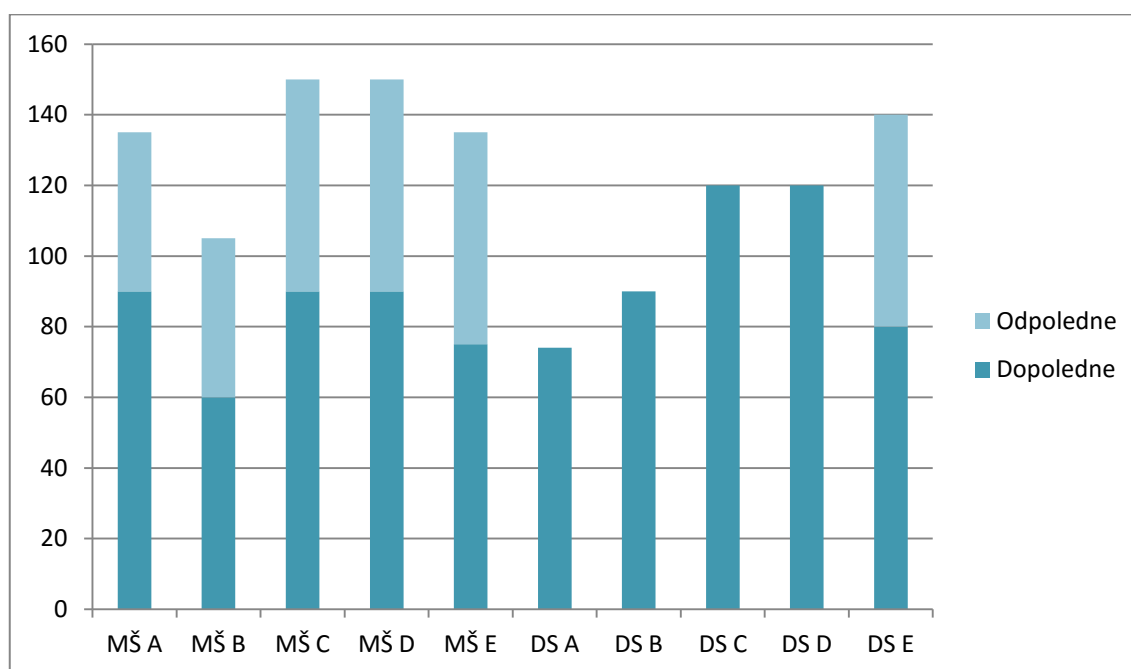
Organizace běžného dne v dotazovaných dětských skupinách byla velmi podobná jako v mateřských školách. Většinou byla ale zařazovaná pouze jedna řízená činnost. Děti v dětských skupinách naopak dopoledne tráví průměrně asi o 30 minut více času venku a mají delší dobu vyhrazenou na odpočinek a stravování. Během pobytu venku ale spíše navštěvují dětská hřiště a drží se v blízkosti budovy. Pouze jedna z dětských skupin ale disponuje zahradou, kterou využívají k odpolednímu pobytu. V souvislosti s touto otázkou jsem se rovněž dozvěděla, že ve všech dotazovaných dětských skupinách je dětem strava zajištěna zřizovatelem.

Jak často a na jak dlouho chodíte s dětmi ven?

Všechny dotazované učitelky uváděly časové údaje v intervalu od jedné do jedné a půl hodiny během dopoledne. Čtyři z nich také uvedly, že pokud to počasí dovolí, s dětmi chodí ven i odpoledne, a to na školní zahradu. Pátá z učitelek na zahradu s dětmi během tohoto školního roku nechodí, ale to jen z toho důvodu, že zahrada je v rekonstrukci a nemají na ni momentálně přístup.

Oproti tomu některé z pečovatelek uvedly, že během dopoledne chodí s dětmi ven dokonce i na dvě hodiny. Pouze jedna z nich ale má možnost s nimi trávit nějaký čas venku i během odpoledne, u čtyř z dětských skupin, které se zúčastnily výzkumu, totiž není zahrada.

Obrázek 2: Pobyt dětí venku v minutách/den

Kolik času tráví děti ve vaší MŠ/DS aktivním pohybem?

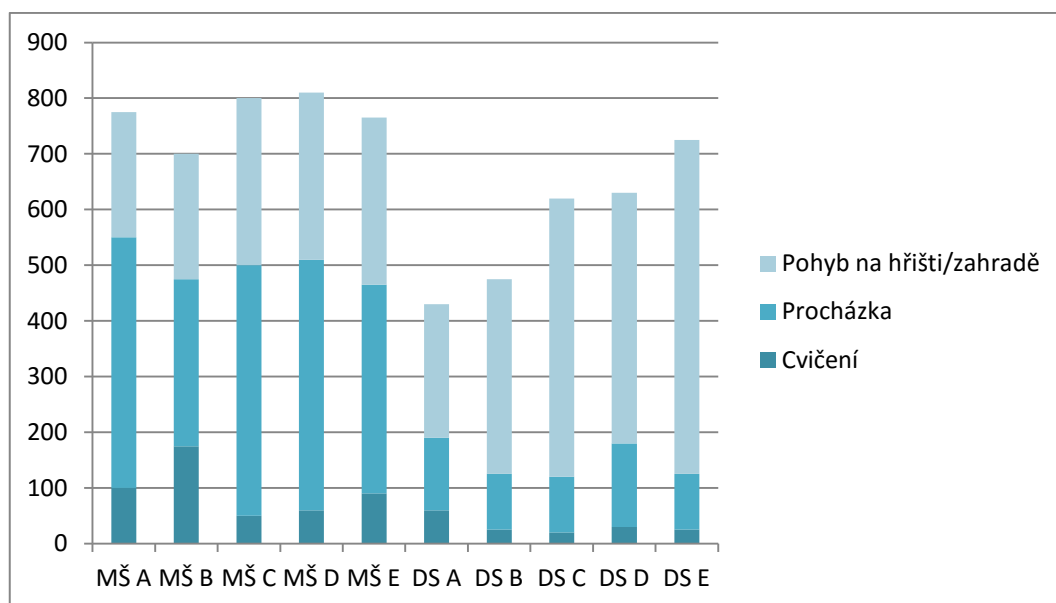
Učitelky mateřských škol do této doby započítávaly dopolední procházky, které trvají v intervalu od 60ti do 90ti minut. Ve třech mateřských školách navíc každý den zařazují pohybovou chvíli, která je v jedné MŠ vždy přibližně 10, ve druhé 20 a ve třetí dokonce 30 dopoledne a dalších 5 minut odpoledne každý den. Ve čtvrté mateřské škole děti absolvují cvičení jednou týdně vždy 60 minut. V páté zařazují pohybovou chvíli

dvakrát týdně po 45ti minutách. Ve všech pěti mateřských školách navíc děti tráví pohybem i odpolední čas na zahradě.

V odpovědích pečujících osob se častěji než dlouhé procházky objevovaly procházky, jejich cílem bylo nejčastěji dojít na nejbližší hřiště a po nějakém čase zase zpátky do budovy. Dlouhou procházku ve formě výletu zahrnuje do dopoledního programu pravidelně jednou týdně pouze jedna z dětských skupin. Dvě z dětských skupin zahrnují pohybovou chvilku do svého programu každý den ve formě pětiminutové rozcvičky. Další dvě zahrnují pohybovou chvilku dvakrát týdně, v jednom případě po deseti a v druhém po patnácti minutách. Pátá z dětských skupin disponuje tělocvičnou, kterou navštěvují jednou týdně, pohybová aktivita zde probíhá přibližně hodinu.

Dle odpovědí pečovatelek tráví děti v dětských skupinách aktivním pohybem méně času než děti v mateřských školách. Rozdíl v čase ale není tak velký. Podíváme-li se ale na graf pod tímto textem, zjistíme, že zde dominuje spíše pobyt na hřišti/zahradě, který se svou dynamičností nemůže rovnat aktivnímu cvičení a procházkám, které naopak dominují v případě mateřských škol. Můžeme tedy zhodnotit, že děti v mateřských školách tráví pohybem více času, pohybová činnost dětí v mateřských školách je navíc dle výsledků mnohem dynamičtější.

Obrázek 3: Čas strávený pohybem v minutách/týden

Kolik času mají děti vyhrazeno na volnou hru? Jak probíhá?

Ve všech pěti mateřských školách probíhá volná hra dětí podobně. Učitelky ráno dětem připraví ke stolům několik činností, ze kterých si mohou vybrat (většinou v souvislosti s tématem), mimo to si ale děti mohou zvolit jakoukoliv jinou hru a hračku, která je ve třídě k dispozici.

V dětských skupinách probíhá ranní volná hra velmi podobně. Jelikož ale děti v dětských skupinách tráví dopolední pobyt venku z větší části na hřištích, volná hra probíhá i tam.

Co Vás vedlo k výběru tohoto povolání?

Učitelky mateřských škol, odpověděly na tuto otázku velmi podobně. Shodly se na tom, že pracovat s dětmi předškolního věku nebo být učitelkami byl vždy jejich sen. Dvě z nich měly dokonce vzor ve svých rodičích.

Na rozdíl od toho pečovatelky v dětských skupinách se shodly na tom, že k práci v dětské skupině se dostaly náhodou. Většina z nich totiž původně dělala úplně jinou práci, ve které z různých důvodů skončily a poté náhodě narazily na inzerát týkající se práce v dětské skupině.

Mají podle Vás děti dostatek pomůcek a hraček?

Učitelky na tuto otázku odpovídaly velmi pozitivně. Ve všech mateřských školách, které se zúčastnily výzkumu, není problém s nedostatkem hraček a pomůcek.

Některé z pečovatelek uvedly, že ze začátku byl nedostatek hraček problémem. V rozpočtu pro jejich dětské skupiny totiž nebyl na hračky a pomůcky vyhrazen dostatek peněz. Tento problém byl ale brzo vyřešen.

Jakým způsobem jste získala kvalifikaci k výkonu tohoto povolání?

Jedna z dotazovaných učitelek odpověděla, že má vystudovanou střední pedagogickou školu, dvě vystudovaly bakalářský obor Učitelství pro mateřské školy, jedna z učitelek

má magisterské vzdělání v oboru Předškolní pedagogika a pátá učitelka má magisterské vzdělání v oboru Volnočasová pedagogika.

U pečovatelek dětských skupin jsem získala 5 zcela odlišných odpovědí. První z nich splňuje kvalifikační předpoklady díky vyšší odborné škole, obor zdravotní sestra. Druhá vystudovala magisterský stupeň, obor speciální pedagogika. Třetí má magisterské vzdělání v oboru sociální práce. Čtvrtá je vystudovanou učitelkou prvního stupně základní školy. Pátá pečovatelka absolvovala Kurz chůvy.

Jak byste popsala náplň Vaší práce?

Učitelky opět odpovídaly vcelku jasně, stručně a shodně. Uvedly, že náplní jejich práce je především výchova a vzdělávání dětí. Některé učitelky zdůrazňovaly i předávání hodnot.

Na rozdíl od učitelek v mateřských školách mají pečovatelky dětských skupin většinou na starosti chod celého zařízení. Kromě péče o děti tedy i administrativu, úklid, servírování jídla a další činnosti, které v mateřských školách učitelkám nepřísluší. Ve většině případů totiž nemají k dispozici žádný pomocný personál. Chybí jim především uklízečky. Pečovatelky dále uvedly, že, přestože to není cílem dětských skupin, snaží se zde nejen o výchovu ale i o vzdělávání. Každá z pečovatelek ale uvedla jinou míru spokojenosti se vzdělavatelností jí svěřených dětí. Ty nespokojené uváděly jako důvod i fakt, že to od nich nikdo nevyžaduje.

Kolik učitelek/pečovatelek je ve Vaší skupině?

Čtyři učitelky odpověděly, že v jejich třídě pracují 2 učitelky na plný úvazek. Pátá učitelka odpověděla, že v její třídě pracuje ona na plný úvazek a další dvě kolegyně na úvazek poloviční. Odpověď tedy můžeme zobecnit jako dva plné úvazky na jednu třídu dětí.

V tomto případě je nutné propojit odpovědi s odpověďmi na předchozí otázku. V dětské skupině A je pouze jedna pečující osoba na plný úvazek a 1 další pečovatelka, jejíž počet hodin odpovídá čtvrt-úvazku. V dětské skupině B jsou dvě pečující osoby, které

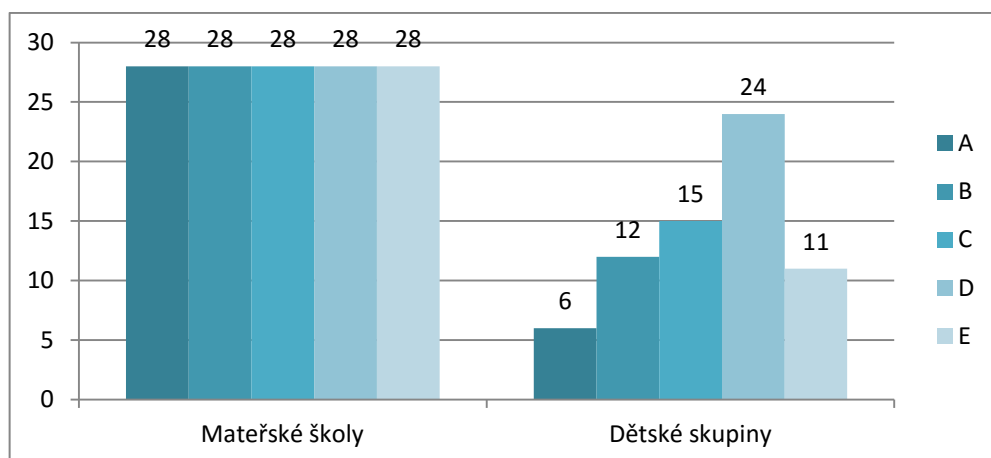
mají na starosti celkem 12 dětí. V dětské skupině C jsou 3 pečující osoby na plný úvazek a jedna pečující osoba na poloviční úvazek, která se stará především o servírování jídla a úklid. Na tento počet pečujících osob je zde 15 dětí. V dětské skupině D jsou 3 pečující osoby na 24 dětí. V dětské skupině E jsou celkem 3 pečující osoby, které mají na starost jedenáct dětí.

Kolik máte ve třídě/dětské skupině dětí?

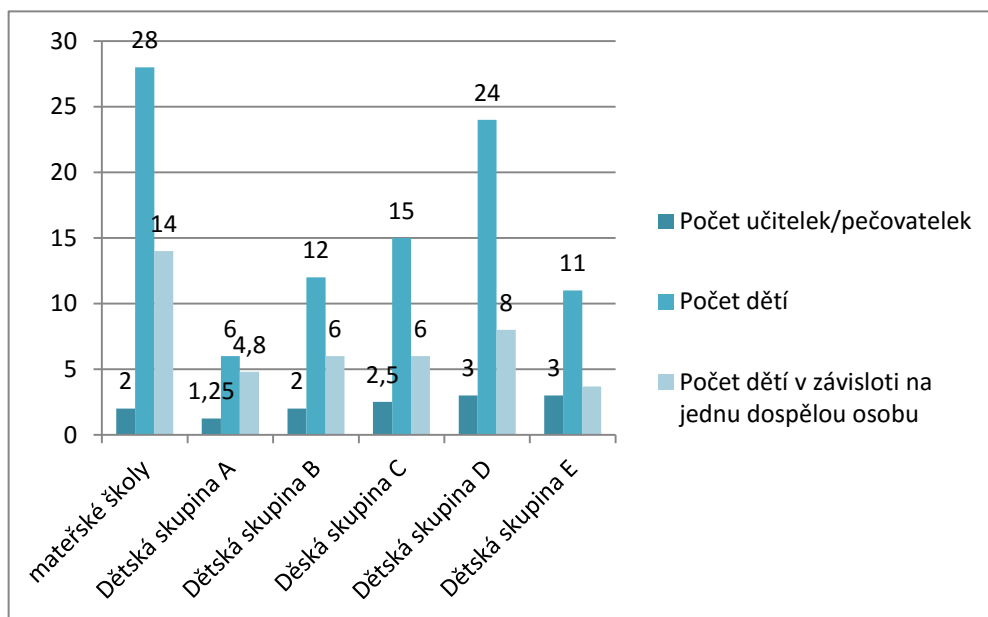
Všechny dotazované učitelky odpověděly, že jejich třídu navštěvuje 28 dětí. Avšak málokdy se stane, že jsou ve třídě přítomny všechny.

Skupinou s nejnižším počtem dětí je skupina A, kterou pravidelně navštěvuje pouze 6 dětí. V dalších skupinách je zapsaných 11, 12 a 15 dětí. Největší dětskou skupinou je skupina D, která se počtem dětí nejvíce blíží státní mateřské škole, navštěvuje ji celkem 24 dětí. Tato čísla ale ve většině případů neuvádí počet zapsaných dětí, ale maximální počet dětí, které mohou v jednu chvíli v dětské skupině být. V dětských skupinách je totiž časté, že některé děti nechodí do skupiny pětkrát v týdnu na celý den, ale chodí nepravidelně, čímž v čase své nepřítomnosti uvolní místo jinému dítěti.

Obrázek 4: Počty dětí v MŠ a DS

Obrázek 5: Počet dětí v poměru k počtu učitelů

Jak se Vám s tímto počtem dětí pracuje?

Odpovědi všech učitelek můžeme zobecnit asi takto: Špatně, není zde skoro žádný prostor pro individuální práci. Je to prý velmi náročné. Nemohou předat dětem tolik, kolik by chtěly.

Dotázané pečovatelky jsou s počtem dětí ve skupině ve čtyřech případech velmi spokojené. Prý se mohou dobře individuálně věnovat všem dětem. Ve větších dětských skupinách, kde zároveň pracuje i více pečovatelek, mají možnosti si děti rozdělit na skupinky (mladší – starší) a podle toho volit činnosti. Nejméně spokojená byla pečující osoba z dětské skupiny D, kterou navštěvuje 24 dětí.

Kdy a jak se připravujete na výchovnou a vzdělávací činnost?

Dotazované učitelky odpovídaly, že na výchovně vzdělávací činnost se připravují samostatně průběžně během týdne. Všechny z nich zároveň uvedly, že jednou týdně (většinou v pátek) se připravují na následující týden společně s kolegyní. Tato příprava většinou probíhá během odpočinku nebo spánku dětí.

První čtyři pečovatelky odpovídaly, že připravovat se na výchovnou (případně i vzdělávací) činnost musí mimo rámec své pracovní doby, tedy často po večerech nebo o víkendu. Pečovatelky dětských skupin totiž nemají pracovní dobu rozdělenou na přímou a nepřímou práci s dětmi, jako je tomu u učitelek mateřských škol. Ze zákona nemají povinnost se na práci s dětmi předem připravovat. Všechny čtyři ji ale v rámci svého volna vykonávají. Pátá pečovatelka odpověděla, že na výchovnou činnost se s kolegyněmi připravují během volné hry a odpočinku dětí. Příprava činností pro děti ve věku od 1 do 3 totiž není tak náročná jako příprava činností pro děti starší.

Jak jste spokojená s vybavením a prostory MŠ/DS?

Všechny učitelky, kromě učitelky C se shodly na tom, že jsou s vybavením a prostory školy velice spokojené. Pouze učitelka C uvedla, že by prostory mateřské školy nutně potřebovaly rekonstrukci a modernizaci. Dále uvedla, že taková rekonstrukce není v současné době možná, neboť se mateřské škole nedostává dostatek finančních prostředků od zřizovatele. Prostory školy prý navíc zcela neodpovídají nárokům na osvětlení, které vyplývají ze zákona.

Naproti tomu pečovatelky dětských skupin se k této otázce vyjadřovaly spíše negativně. Dětské skupiny byly totiž vybudovány v prostorách, které byly dříve určeny k úplně jiným účelům. Jedna z dětských skupin je například vybudována v bývalých prostorách pošty. Pečovatelky si často stěžovaly na nelogické uspořádání místností nevhodnou velikost. Ve všech skupinách, které se zúčastnily výzkumu, úplně chybí místnost, která by se dala využít jako sklad pomůcek.

Jak staré děti navštěvují Vaši třídu/dětskou skupinu?

Co se týká tříd mateřských škol, odpověděly zde dvě učitelky shodně, že jejich třídu navštěvují děti ve věku 4-5 let. U třetí dotázané učitelky je počet dětí ve třídě v rozmezí od 3 do 4 let. Další dvě učitelky v mateřské škole mají ve své třídě heterogenní skupinu dětí, tedy děti ve věku od 3 do 7 let.

V případě věku dětí v dětských skupinách jsem ve třech případech získala podobné údaje jako u prvních dvou uvedených tříd mateřských škol. První pečovatelka uvedla, že její třídu navštěvují děti ve věku 2,5 – 7 let. Druhou dětskou skupinu navštěvují děti ve věku od 2 do 6 let. Třetí uvedla, že její dětskou skupinu navštěvují děti ve věku 3 – 5 let, starším dětem prý doporučují přestoupit do mateřské školy. Čtvrtá pečovatelka uvedla, že její dětskou skupinu navštěvují děti v rozmezí 1-4 let. Tomu je velmi podobná poslední skupina, kterou navštěvují děti ve věku od 1 do 3,5 let. V těchto dvou případech dochází k odlišné situaci, která je v případě tříd v mateřských školách. Dětské skupiny v tomto případě vzhledem k věku dětí zastupují spíše funkci jeslí.

Jaká je provozní doba Vaší MŠ/DS?

Provozní doba dotazovaných mateřských škol je průměrně 10 hodin. Závisí především na šestihodinové pracovní době učitelek a minimální době, kterou se jejich pracovní doba musí překrývat.

Provozní doba čtyř z pěti dotazovaných dětských skupin se řídí dle pracovní doby rodičů. Tyto čtyři dětské skupiny totiž zastupují případ, kdy zřizovatel dětské skupiny je zároveň zaměstnavatelem rodiče. Pátá dětská skupina je otevřena od 8 do 18 hodin.

Nabízíte dětem v rámci Vaší MŠ/DS nějaké zájmové kroužky?

Všechny učitelky uvedly několik kroužků, které mohou děti v rámci jejich mateřské školy za poplatek navštěvovat. Objevovaly se zde kroužky jako flétna, keramika, dramatický kroužek a mnoho dalších.

Ani jedna z pečovatelek neuvedla, že by v jejich dětské skupině nabízeli dětem nějaké zájmové kroužky.

Realizujete pedagogickou diagnostiku? Jakým způsobem ji zaznamenáváte?

Dvě z učitelek uvedly, že realizují komplexní pedagogickou diagnostiku. Další tři uvedly, že u dětí realizují pouze diagnostiku základní a na komplexnější diagnostiku si do mateřské školy zve odborníky z pedagogicko-psychologické poradny. Všechny

učitelky zároveň odpověděly, že do jejich mateřské školy dochází odborníci z pedagogicko-psychologické poradny.

Žádná z pečovatelek neuvedla, že by v současné době v jejich dětské skupině realizovali pedagogickou diagnostiku. Čtyři z nich ale uvedly, že to mají do budoucna v plánu.

Jaké výhody/nevýhody/přednosti oproti MŠ/DS vnímáte z hlediska dítěte?

Dvě z pěti dotazovaných učitelek uvedly, že o dětských skupinách nemají dostatek informací na to, aby mohly odpovědět na tuto otázku. Další tři učitelky se shodly na tom, že největší nevýhodou těchto zařízení je, že zde nepracují kvalifikovaní pedagogové, což může mít nepříznivý vliv na vývoj dítěte. Jedna z nich tuto nevýhodu uvedla i z pohledu rodiče a dokonce i z pohledu samotných pečovatelek. Dále ale uvedly, že výhodou může být menší počet dětí a naopak větší počet pečovatelek. Tím je v dětských skupinách větší prostor pro individuální práci s dětmi.

Velmi podobně, jako učitelky mateřských škol, odpověděla i pečovatelka z dětské skupiny E. Ani jedna z dalších čtyř pečovatelek si neuvědomovala žádné výhody ani nevýhody dětských skupin oproti mateřským školám z hlediska dítěte.

Jaké výhody/nevýhody/přednosti proti MŠ/DS vnímáte z hlediska učitelky nebo pečovatelky?

Na tuto otázku mi opět odpověděly pouze tři z pěti učitelek. Výhodou dětských skupin je podle nich menší počet dětí na jednu pečovatelku. Zároveň je podle dvou z nich práce pečovatelky snazší i v tom, že nemusí organizovat vzdělávací činnosti. Na práci pečovatelek navíc nedohlíží žádný kontrolní orgán, jako na mateřské školy dohlíží a kontroluje školní inspekce. Což nemůže být naopak nevýhoda z pohledu dětí a jejich rodičů. Není tak totiž zajištěna kvalita.

Pečovatelky dětských skupin uváděly ze svého pohledu pouze samé nevýhody. Jejich pracovní doba není rozdělena na přímou a nepřímou práci s dětmi. Nemají nárok na dovolenou ve stejném rozsahu jako učitelky. V popisu práce nemají pouze péči o děti ale i úklid a administrativu. Dvě z nich uvedly, že rodiče je neberou tak vážně jako je tomu v případě učitelek mateřských škol. Jedna z nich dokonce rodiče označila za „nedisciplinované“ vůči nárokům dětské skupiny.

Jaké výhody/nevýhody/přednosti oproti MŠ/DS vnímáte z hlediska rodiče?

Tři učitelky mateřských škol uvedly, že z hlediska rodiče vnímají jako největší výhodu možnost péče o děti v dětských skupinách od nižšího věku dítěte.

Jedna z pečovatelek uvedla, že největší nevýhodou z pohledu rodiče je vyšší úplata za tuto službu. Důvodem je, že děti v dětské skupině nemají, na rozdíl od mateřských škol, státem dotované obědy. Ostatní pečovatelky uvedly, že největší výhodou pro rodiče je dostupnost dětské skupiny v blízkosti pracoviště a provozní doba, která se odvíjí od pracovní doby rodičů. Zároveň jako výhodu pro rodiče uváděly i prázdninový provoz.

3.6 Interpretace získaných dat

V této kapitole budu interpretovat získaná data a hledat odpovědi na výzkumné otázky. Abych ale mohla na výzkumné otázky odpovědět, je nutné vnímat výsledky výzkumu komplexně a hledat souvislosti napříč otázkami.

1) Společné znaky mateřských škol a dětských skupin

Nejvýraznějším společným znakem je, že obě tyto instituce zajišťují denní institucionální výchovu péči o děti předškolního věku. Rozdíl je v tom, že mateřské školy mají pevně dané, jak steré děti musí přijímat a zároveň do svého programu musí zahrnovat úmyslnou vzdělávací složku.

Velmi podobný je v dětských skupinách a mateřských školách také denní režim, který je sestaven tak, aby odpovídal biologickým potřebám průměrného předškolního dítěte.

Zřizovatelem obou institucí mohou být obce, kraje, stát i ministerstva. Lze tedy předpokládat, že mnohé ze skupin, které vznikají při těchto orgánech se budou transformovat na mateřské školy, což pro ně, i jejich klienty, bude finančně výhodnější.

2) Interpretace dat ve vztahu k potřebám dítěte

Z výsledků první otázky můžeme vyvodit, že přestože dětské skupiny nemají ze zákona povinnost zařazovat do svého programu povinnou vzdělávací složku, čtyři z pěti dotazovaných mateřských škol vzdělávací složku do svého programu zahrnují. Tyto čtyři dětské skupiny zároveň uvedly, že se během práce s dětmi inspiroují RVP a snaží se svou koncepcí co nejvíce přiblížit mateřským školám. Pouze v jedné z těchto čtyř dětských skupin ale pracují kvalifikovaní pedagogové, kteří mají znalosti v oblasti didaktiky a metodiky. Pátá dětská skupina se zaměřuje pouze na děti od 1 do 3 let a stylizuje se spíše do role jeslí.

Přestože čtyři z dotazovaných dětských skupin se snaží napodobit koncepci mateřských škol, jejich plán péče a výchovy neobsahuje všechny náležitosti, které musí obsahovat školní vzdělávací program.

Všech pět učitelek mateřských škol uvedlo, že mají vytvořený i třídní vzdělávací program, jehož tematické části během roku průběžně evaluují. Evaluaci školního vzdělávacího programu provádí mateřská škola vždy jednou za rok.

V mateřských školách je evaluace brána jako cesta ke zkvalitňování školního i třídního vzdělávacího programu, a tím i zkvalitňování výuky a péče o děti. Právě díky evaluaci je možné lépe se přiblížit individuálním potřebám dětí a zaměřovat se na to, co děti doopravdy zajímá. V dětských skupinách není evaluace plánu péče a výchovy příliš obvyklá.

Podle výsledků výzkumu můžeme soudit, že čím vyšší je průměrný věk dětí, tím více se chod dětské skupiny podobá chodu mateřské školy. Organizace běžného dne ve všech dotázaných dětských skupinách je podobná jako v mateřských školách. Během dopoledne je ale v dětských skupinách zařazováno méně řízených činností, které navíc ve většině případů nejsou metodicky správně vedeny. Právě během řízených činností děti získávají nové vědomosti a zkušenosti. Z toho vyplývá, že potřeba nabývání nových zkušeností, znalostí a dovedností je v dětských skupinách uspokojována méně než v mateřských školách.

Doba trávená aktivním pohybem dopoledne je v mateřských školách a dětských skupinách velmi podobná. Mateřské školy ale do svého programu častěji zahrnují

tělovýchovné chvílky, během kterých je pohyb nejdynamičtější. Pouze jedna z pečovatelek v dětských skupinách uvedla, že zná didaktické a metodické postupy, podle kterých se sestavují řízené činnosti. Pohybové chvílky ve čtyřech dalších dětských skupinách tedy nejsou do takové míry efektivní a trůfám si říct, že bez znalosti metodiky mohou být pro děti i nebezpečné. Navíc všechny z dotazovaných mateřských škol uvedly, že jejich mateřská škola disponuje zahradou a je-li to možné, odpoledne s dětmi na zahradu chodí. Během odpoledního pobytu na zahradě mají děti v mateřských školách volnou hru. Podobným způsobem tráví odpoledne děti pouze v jedné z dotazovaných dětských skupin. Potřeba aktivního i spontánního pohybu je tedy v mateřských školách lépe uspokojována, než je tomu v dětských skupinách.

Volná hra probíhá v obou institucích velmi podobně. Rozdíl je pouze v tom, že průměrně je v dětských skupinách pro volnou hru vyhrazeno více času.

V množství a kvalitě didaktických pomůcek a hraček jsem v dětských skupinách a mateřských školách neshledala významné rozdíly.

Nejvýraznějším rozdílem mezi mateřskými školami a dětskými skupinami byl vztah učitelek/pečovatelek k předškolní výchově a vzdělávání. Na rozdíl od dětských skupin, pracují v mateřských školách učitelky, které měly odjakživa kladný vztah k dětem, přály si tuto práci vykonávat, a proto absolvovaly odborné pedagogické vzdělání. Z toho můžeme vyvodit, že učitelky mateřských škol mají k dětem pevnější vztah, což může předpokladem ke snazšímu uspokojování potřeby prvotních citových a sociálních vztahů. V dětských skupinách je naproti tomu často menší kolektiv, což ale může být také výhodou pro utváření pevnějších vztahů.

Většina dětských skupin je zřizována právě zaměstnavatelem rodiče. V případě tohoto výzkumu to byly čtyři z pěti. Tyto děti tedy pochází ze sociálně podobného prostředí. V takových případech vzniká ze zapsaných dětí sociálně homogenní skupina, ve které je pro dítě těžší najít svou vlastní identitu a společenské uplatnění.

Míra uspokojování potřeby určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů závisí především na podnětném prostředí a kvalitě programu, který je pro děti přichystán. Zda je tato potřeba lépe uspokojována v mateřských školách nebo dětských skupinách z výsledků hlavního výzkumu nejde jednoznačně určit. Dle výsledku

předvýzkumu ale můžeme říct, že jedná-li se o podnětné prostředí, to je mnohem lépe zajištěno v mateřských školách a proto i tato potřeba by v MŠ měla být lépe uspokojována.

V dětských skupinách je zvykem, že některé z dětí nenavštěvují instituci každý den. Některé chodí dopoledne, některé odpoledne, jedno dítě navštěvuje skupinu třikrát v týdnu a tím uvolní další dva dny pro dítě jiné. Často také děti z dětských skupin v průběhu roku odchází a místo nich přichází jiné. To může narušit řád dětské skupiny a tím i dětskou potřebu určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.

Zda je potřeba estetických prožitků lépe uspokojována v mateřských školách nebo dětských skupinách, nelze z výsledků výzkumu vyčíst.

3) Interpretace dat ve vztahu k potřebám rodiče

Přesto že ze zákona nemají dětské skupiny povinnost zajišťovat stravu, ve všech pěti dětských skupinách, které se zúčastnily výzkumu, je dětem strava zajištěna zřizovatelem.

Z hlediska dostupnosti nelze jasně říct, která z těchto dvou institucí splňuje potřeby rodičů lépe.

V dětských skupinách je, ve srovnání s mateřskými školami, větší počet pracovníků, s čímž souvisí menší počet dětí na jednu dospělou osobu. V souvislosti s tím je zajištěn individuální přístup a větší bezpečí dětí. V tomto bodě tedy splňují dětské skupiny potřeb rodiče lépe než mateřské školy.

Dále z výsledků výzkumu vyšlo, že lépe finančně dostupné jsou mateřské školy. Důvodem je, že děti v dotazovaných dětských skupinách nemají státem dotované obědy, takže v konečném výsledku zaplatí rodiče za dítě v dětské skupině více peněz než za dítě v mateřské škole.

Již z teoretické části lze soudit, že kvalifikace učitelek v mateřských školách je vyšší než kvalifikace pečujících osob v dětských skupinách. Výzkum tento fakt potvrdil.

Z hlediska hygienických standardů se mateřské školy a dětské skupiny s počtem dětí nad 12 musí řídit stejnou vyhláškou. Dětské skupiny s počtem dětí 12 a méně se řídí vyhláškou o něco mírnější.

Z hlediska prostorů, a to především venkovních, jsou ale mnohem lépe vybaveny mateřské školy, všechny z dotazovaných totiž disponují prostornou zahradou. V případě dětských skupin disponuje zahradou pouze jedna z pěti dotazovaných.

Další faktory jako jsou pestrost aktivit, podpora individuality dítěte, různorodost péče a vybavení nelze na základě výsledků výzkumu hodnotit.

Dle výsledků můžeme však vyvodit i další kritéria, podle kterých lze hodnotit uspokojování potřeb rodičů. Prvním z nich je provozní doba, která je v případě dětských skupin v souladu s potřebami rodičů a to platí především v případě, kdy zřizovatel dětské skupiny je zároveň zaměstnavatelem rodiče, což je nejčastější případ zřizovatele dětských skupin. V takovém případě má totiž zřizovatel sám zájem na tom, aby pracovní doba a provozní doba dětské skupiny byly v souladu. V případě mateřských škol tomu tak není, jelikož rodiče dětí, které navštěvují mateřskou, nemají stejného zaměstnavatele a tím pádem i jejich pracovní doba může být úplně jiná. V takovém případě není možné nastavit provozní dobu školy tak, aby vyhovovala všem rodičům. S tím souvisí i prázdninový provoz, který je u všech dětských skupin nepřerušen.

Z pohledu rodiče ale může být velkou nevýhodou, že dětské skupiny nenabízejí žádné zájmové kroužky. Ty jsou totiž v mateřských školách rodiči velmi vyhledávané. Někteří rodiče navíc dost často hodnotí kvalitu mateřské školy podle toho, kolik kroužků mateřská škola nabízí.

Další nevýhodou je, že v dětských skupinách nerealizují pedagogickou diagnostiku. Rodičům, kteří nemají možnost srovnání, tak mohou případné vývojové odchylky dítěte zjistit až v době, kdy bude náročnější je řešit. Pozitivem dětských skupin je naopak prázdninový provoz.

Z výseků výzkumu můžeme konstatovat, že potřeby rodičů splňují mateřské školy ve větší míře než dětské skupiny.

4) Interpretace dat ve vztahu k podmínkám pro učitelky/pečovatelky a jejich role

Z výsledků výzkumu plyne, že na rozdíl od učitelek mateřských škol, mají pečující osoby v dětských skupinách mnohem větší pole působnosti než učitelky v mateřských školách. Pečující osoby v DS mají na starosti péči o děti, úklid, servírování jídla i administrativu, avšak tu má na starosti pouze vedoucí pečující osoba. Oproti tomu učitelky v mateřských školách se specializují pouze na péči, výchovu a vzdělávání dětí, ostatní má na starosti nepedagogický personál. Administrativu zde vyřizuje ředitelka, která má však také úvazek u dětí.

Jelikož pečovatelky v dětských skupinách nejsou brány jako pedagogičtí pracovníci, mají nárok na kratší dovolenou a jejich pracovní doba není rozdělena na přímou a nepřímou práci s dětmi.

3.7 Diskuze

V této části zhodnotím, do jaké míry se mi podařilo zodpovědět výzkumné otázky a vyjádřím svůj názor na dané téma.

Je nutné si uvědomit, že výsledky výzkumu mohou být zkreslené, jelikož čtyři z pěti dětských skupin, které se zapojily do mého výzkumu, jsou zřizovány při ministerstvech. Tato skutečnost mohla ovlivnit výsledky výzkumu ve prospěch dětských skupin. Předpokládám totiž, že dětské skupiny zřizované tímto typem institucí budou dosahovat vyšší kvality než dětské skupiny spadající pod jiné orgány.

Společnými znaky mateřských škol a dětských skupin je péče a výchova předškolních dětí a organizace dne vycházející z biologických potřeb dítěte. Díky tomu mohou být laickou veřejností vnímány velmi podobně. Z výsledku tohoto výzkumu, a vlastně i ze zákona, ale plyne, že mateřské školy si kladou daleko větší cíle ve formě vzdělávání. Dětské skupiny jsou navíc specifické tím, že si samy (zřizovatel) mohou zvolit, jak staré děti v intervalu od 1 do 6/7 let budou přijímat. Mateřské školy jsou určeny pro děti ve věku od 2 do 6/7 let. Z toho vyplývá, že dětské skupiny mohou přijímat děti ve větším věkovém rozpětí.

Z výsledků výzkumu vyšlo (viz interpretace dat ve vztahu k potřebám dítěte), že z hlediska uspokojování potřeb dítěte je vhodnější prostředí v mateřské škole, jejíž vzdělávací program z uspokojování potřeb dítěte vychází. K vyvození tohoto závěru bylo nutné přihlídnout k poznatkům získaným předvýzkumem. V této chvíli jsem si uvědomila, že pro získání objektivních výsledků by bylo vhodnější použít metodu pozorování.

I vzhledem k potřebám rodiče vyšly výsledky ve prospěch mateřských škol, když zde nebyl rozdíl tak markantní. (viz interpretace dat ve vztahu k potřebám rodiče)

Role pečující osoby v dětské skupině má mnoho společného s rolí učitelky mateřské školy. Zároveň jsou zde ale zásadní rozdíly. Pečující osoby nejsou brány jako pedagogičtí pracovníci, z čehož vyplývá jiné rozvržení pracovní doby a čerpání dovolené. Jiná je i pracovní náplň. Pečovatelky dětských skupin mají sice do náplně práce zařazen i úklid, servírování jídla a administrativu, kterou ve většině případů vykonává vedoucí pečující osoba, na druhou stranu ale nemusí plánovat a organizovat vzdělávací činnosti, což považuji za složku nejnáročnější. Zároveň mají na starosti menší počet dětí než je tomu ve státních mateřských školách.

Výběrem výzkumné metody strukturovaného rozhovoru se mi podařilo získat velké množství dat, díky kterým jsem o dětských skupinách získala spoustu informací. Do budoucna bych se tomuto tématu chtěla věnovat dál a navázat na něj ve své diplomové práci. Během vyhodnocování výsledků výzkumu jsem si uvědomila, že důležitější informace jsem získala už během předvýzkumu, kdy jsem zvolila metodu pozorování. Díky zkušenostem, získaným při vypracovávání této práce, bych tedy příště zvolila jinou metodu, a to metodu pozorování, kterou bych doplnila dotazníky pro rodiče. Díky tomu bych mohla získat objektivnější výsledky i z pohledu potřeb rodičů.

Dle mého názoru mají dětské skupiny velkou příležitost zajistit vhodné podmínky pro dítě, rodiče i pečující osoby. Je zde také příležitost pro práci podle alternativních směrů. Problémem je, že v případě dětských skupin není zákonem zajištěná kvalita do stejné míry, jako je tomu v případě mateřských škol.

Problém je ale v tom, že tyto příležitosti jsou degradovány tím, že v dětských skupinách většinou nepracují pedagogičtí pracovníci, kteří by jich byli schopni využít je ve prospěch dětí, rodičů a nakonec i ve prospěch sebe samých.

Z výsledků výzkumu se může zdát, že pečující osoba v dětské skupině má víc práce než učitelka v mateřské škole. Během mého pozorování jsem ale zjistila, že tomu tak není. Musíme totiž vzít v úvahu, že na jednu pečovatelku v dětské skupině připadá o mnoho méně dětí než na učitelku v mateřské škole. Učitelky mateřských škol navíc musí organizovat vzdělávací činnost, což je při počtu více než dvaceti dětí na jednoho dospělého náročnější než běžný úklid. Myšlenku, že pečující osoby v dětských skupinách mají víc práce než učitelky mateřských škol, musím vyvrátit na základě mého předvýzkumného pozorování.

Velmi výrazný rozdíl jsem zpozorovala v přístupu pečujících osob dětských skupin k dětem. Jejich přístup na mě působil mnohem direktivněji, než je tomu v případě učitelek mateřských škol. To může být způsobeno tím, že ve většině případů nemají pedagogické vzdělání a „roli učitelky“ znají pouze ze svého dětství, kdy samy mateřskou školu navštěvovaly. To bylo ale ještě v době, kdy v mateřských školách vládla socialistická ideologie a direktivní přístup byl její součástí.

Pečovatelky dětských skupin si sice uvědomují, že je potřeba do denního programu starších dětí vzdělávací složku zařadit, většinou ale neznají správné metodické a didaktické postupy a jejich práce, tak nemůže být dostatečně efektivní.

4 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat práci s dětmi v dětských skupinách, najít shody a rozdíly oproti práci s dětmi v mateřských školách a zjistit do jaké míry se tato instituce zaměřuje na potřeby dítěte, rodiče a jaká je zde role pečující osoby. Zároveň jsem na odlišnostech těchto dvou institucí chtěla demonstrovat kvalitu státních mateřských škol a příležitosti, které mají dětské skupiny.

V teoretické části jsem se zabývala vymezením klíčových pojmů, podle kterých lze určit kvalitu instituce, a to z pohledu dítěte, rodiče i pečující osoby, a porovnáním obou institucí z historického a legislativního hlediska.

Mateřské školy fungují v České republice již od roku 1869, naproti tomu dětské skupiny jsou novinkou od roku 2014. Důvodem jejich vzniku bylo velké množství dětí narozených mezi lety 2007 - 2011, jejichž velká část nebyla z kapacitních důvodů přijata do mateřských škol. Druhým důvodem bylo zrušení jeslí, jako státem zřizovaných institucí a jejich postupné zavírání. V současné době se ale problémy s kapacitou přesouvají spíše na školy základní.

Na první pohled se dětské skupiny svou koncepcí velmi podobají mateřským školám. Jejich rozdílnost je ale patrná již ze zákona. Mateřské školy ale spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, oproti tomu dětské skupiny jsou pod správou Ministerstva práce a sociálních věcí. Z toho vyplývá zásadní rozdíl, mateřské školy zajišťují dětem péči, výchovu a vzdělávání, v případě dětských skupin jde pouze o péči a výchovu. S tím souvisí i fakt, že, na rozdíl od mateřských škol, nemusí v dětských skupinách působit pedagogičtí pracovníci. Mateřské školy totiž vychází ze Školského zákona, dětské skupiny jsou provozovány na základě Zákona o poskytování péče o dítě v dětské skupině. Ze zákona vyplývá, že mateřské školy musí tvořit svůj vzdělávací program, který vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Dětské skupiny mají povinnost tvořit svůj Plán péče a výchovy. Neexistuje ale žádný dokument, podle kterého by se dětské skupiny při tvorbě svého plánu musely řídit.

Mateřské školy jsou určeny pro děti od 2 do 6-7 let, v případě dětských skupin je dolní věková hranice posunuta o jeden rok níže, horní zůstává stejná. S tím souvisí další rozdíl. Pro MŠ je tato věková kategorie pevně stanovena, avšak platí, že přednostně jsou

přijímány děti nejstarší. Oproti tomu DS si mohou z tohoto intervalu samy zvolit, jak staré děti budou přijímat. Mateřské školy mají navíc ze zákona povinnost zajistit dítěti během jeho pobytu v MŠ pravidelnou stravu, toto nařízení pro dětské skupiny neplatí, přesto ale všechny z dotazovaných skupin stravu zajišťují.

V praktické části jsem se zaměřila na porovnání obou institucí z hlediska praxe. Z výsledků výzkumu lze vyčíst, rozdíly mezi oběma institucemi a jejich přístupem k dítěti. Dětské skupiny sice ze zákona nemají povinnost zahrnovat vzdělávací složku, přesto ji ale ve většině případů zahrnují, avšak často bez aplikace metodických a didaktických postupů. Z výsledků vychází, že dětské skupiny se během tvorby Plánu péče a výchovy inspiroují Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. To poukazuje na to, že dětským skupinám chybí závazný kvalitní dokument, podle kterého by se měly při tvorbě Plánu péče a výchovy řídit. Tato skutečnost poukazuje i na nedostatky samotného zákona. Vzhledem k uspokojování potřeb dětí i rodiče vyšly výsledky výzkumu ve prospěch mateřských škol.

Tato práce může posloužit rodičům, kteří zvažují, zda umístit své dítě do dětské skupiny nebo do mateřské školy. Výhody i nevýhody obou institucí jsou zde totiž detailně popsány. Zároveň by tato práce mohla sloužit i jako impuls pro Ministerstvo práce a sociálních věcí k úpravě zákona a vytvoření materiálů, podle kterých by se měly dětské skupiny řídit.

Největším přínosem této práce pro mě, jakožto budoucí učitelky v mateřské škole, bylo uvědomění si důležitosti pedagogického vzdělání během práce s dětmi a důležitost klíčových kompetencí, které jsou pro výkon tohoto povolání zásadní, a jejich aplikaci v praxi. Zároveň jsem si vědoma, že tento postoj mohl ovlivnit objektivitu výzkumu a to především během pozorování.

5 Seznam použité literatury

Knižní zdroje

- 1) HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: rozšířený a aktualizovaný modelový program* (dokument a metodika). Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-383-8
- 2) HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola*. Praha: Portál, 1995. *Výchova dětí od 3 do 8 let*. ISBN 80-7178-048-0
- 3) HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrát k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. *Pedagogická praxe*. ISBN 80-7178-888-0.
- 4) JÍLEK, Lubor aj. *Biologie člověka pro IV. ročník gymnázií*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982.
- 5) KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. *Pedagogika* (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- 6) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. *Rádcí pro rodiče a vychovatele*. ISBN 80-7178-853-8.
- 7) MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
- 8) MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. *Pro rodiče*. ISBN 80-247-0870-1.
- 9) PRŮCHA, Jan (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- 10) SMOLÍKOVÁ, Kateřina aj. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Praha: TAURIS, 2006. ISBN 8-87000-01-3.
- 11) STROUHAL, Martin. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. *Pedagogika* (Grada). ISBN 978-80-247-4212-0.

- 12) SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-354-8.
- 13) ŠÍMOVÁ, Zuzana a Lenka Hrklová. *Péče o děti jako mezigenerační most*. Praha : 2014. ISBN 978-80-260-6923-2
- 14) ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
- 15) ŠULOVÁ, Lenka a Chantal ZAUCHE-GAUDRON. *Předškolní dítě a jeho svět*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0752-2.

Elektronické zdroje

- 1) Dětské skupiny. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. 19. 8. 2015
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/19908>
- 2) Dětské skupiny. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [online]. Dostupné
z: <http://www.dsmpsv.cz/>
- 3) HLAĐO, P. Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol [online].
Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011. 134 s. Dostupné z
<http://www.vychova-vzdelavani.cz/pedagogickyvyzkum.pdf>
- 4) KUCHAROVÁ, Věra a Kristýna PEYCHOVÁ. *Kolektivní zařízení a služby péče o děti v ČR: Metodika pro rodiče* [online]. Praha: VÚPSV, 2014 [cit. 2016-07-12].
- 5) KUCHAROVÁ, Věra a Kristýna PEYCHOVÁ. *Kolektivní zařízení a služby péče o děti v ČR: Metodika pro zřizovatele* [online]. Praha: VÚPSV, 2014 [cit. 2016-07-12].
- 6) *Nejčastější dotazy. Dětské skupiny: Informační kampaň ministerstva práce a sociálních věcí*. [online]. Dostupné z:
<http://www.dsmpsv.cz/index.php/nejcastejsi-dotazy/>
- 7) Obyvatelstvo. *Český statistický úřad*. [online]. [cit. 2016-07-05]. Dostupné
z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

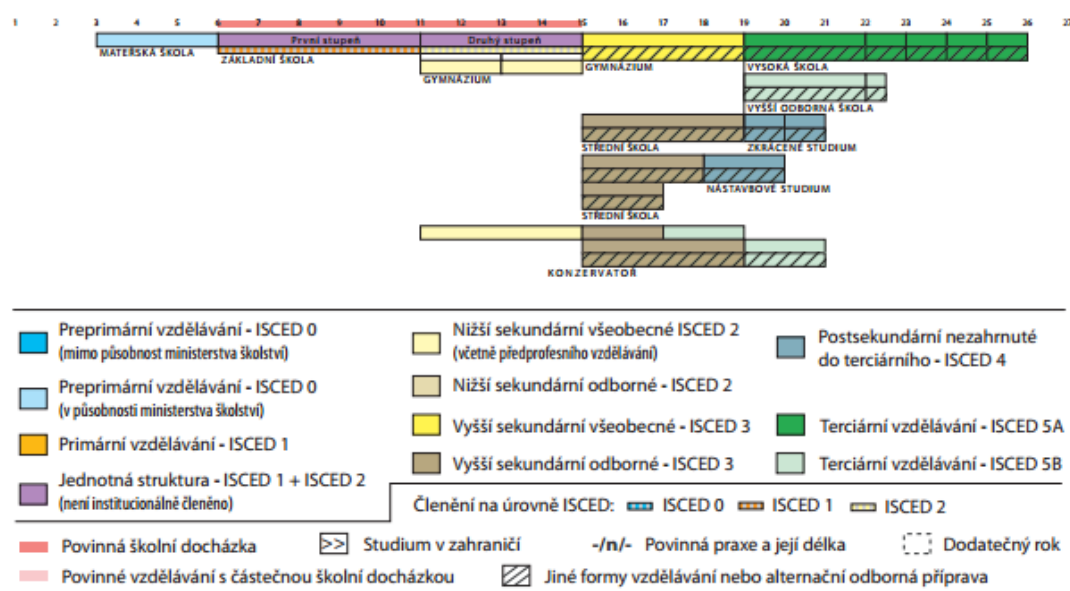
- 8) POLONCYOVÁ, Jana aj . *Nové formy denní péče o děti v České republice [online].* Praha: VÚPSV, v. v. i, 2014 [cit. 2016-07-12]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf
- 9) Potřeba pohybu v dětském věku. *S dětmi o obezitě.* [online]. 2013 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://sdetmiprotiobezite.cz/pro-vyzivove-konzultanty/bez-pohybu-to-nejde/vyznam-pohybu/potreba-pohybu-v-detskem-veku/>
- 10) Systém vzdělávání v ČR. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.* [online]. © 2013–2016 [cit. 1970-01-01]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/system-vzdelavani-v-cr>
- 11) Vzdělávání. *Český statistický úřad.* [online]. [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-vzdelavan>

Zákony a jiné dokumenty

- 1) Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- 2) Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- 3) Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých
- 4) Zákon č. 247/2014 Sb. o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů
- 5) Vyhláška č. 281/2014 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí
- 6) Zákon č. 82/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- 7) Dokument ISCED

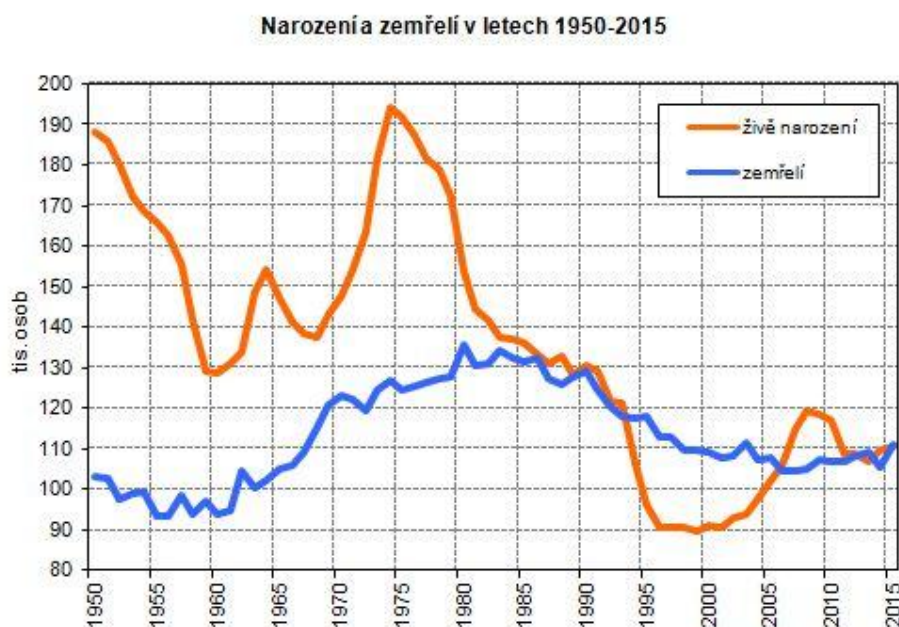
6 Seznam příloh

Příloha 1 – Vzdělávání podle ISCED v České Republice

Zdroj: Český statistický úřad

Příloha 2 – Graf narozených (a zemřelých) mezi lety 1950 a 2015

Zdroj: Český statistický úřad (<https://www.czso.cz/csu/czso/narozeni-a-zemreli-v-letech-1950-2015>)

Příloha 3 – Část rozhovoru s pečovatelkou dětské skupiny A

- **Jak staré děti navštěvují vaši dětskou skupinu?**

„Jsou to děti ve věku, než jdou do předškolky, tedy do toho pátého věku. Ty těsně předškolní už by měly navštěvovat to předškolní zařízení. Takže je tam posíláme, aby měly nějaký ten systém ústavní výchovy. A vlastně se mezi nima občas objeví i tři a půl-leté dítě, pokud už je dostatečně vyspělý na to, aby to zvládlo.“

- **Co Vás vedlo k výběru tohoto povolání?**

*„Velká náhoda. Skončila jsem ve zdravotnictví a moje dcera objevila na stránkách *** inzerát. Tak jsem to zkusila a jsem tady.“*

- **Jakým způsobem jste získala kvalifikaci k výkonu tohoto povolání?**

„Vystudovala jsem vyšší zdravotnickou školu. Porodila jsem dvě děti a vychovávám tři, takže to je dostačující.“

- **Jak byste popsala náplň Vaší práce?**

(Ticho a tázavý pohled...)

- **V této otázce jde o to, že mateřské školy jsou zaměřené na výchovu a vzdělávání., ale u dětských skupin je to spíš péče a výchova. Neklade se tam takový důraz na to vzdělávání. Nebo ne?**

(Ironický smích...)

„Snažíme se o výchovu a vzdělávání, ale vzhledem k nedisciplinovanosti některých rodičů se to trochu míjí účinkem. Protože spíš víc jsme prezentovaný jako místo, kam ty děti jen tak dáme než jako někdo, kdo je vzdělá.“

- **Takže je to podle Vás takhle nastavené z popudu rodičů?**

„Ano, přesně tak. A problém je i s vedením. Osoba, která to tu zakládala, taky by asi měla vědět, ale nějak nám neřekla, jaký byl ten její popud...“

- **Kolik pečujících osob je ve Vaší dětské skupině?**

„Tak já jsem tu sama, s tím, že během pauzy na oběd mě střídají kolegyně z vedlejší skupiny a potom ráno a vlastně i odpoledne se děti spojují.“

- **Kolik máte ve Vaší dětské skupině dětí?**

„Těch starších, tedy u nás jich je 6.“

(poznámka: tato instituce zřizuje celkem 3 dětské skupiny, dvě z nich jsou v sousedních místnostech)

- **Jak se Vám s tímto počtem dětí pracuje?**

„Naprosto skvěle. Myslím si, že v tomhle věku je počet šesti dětí úplně ideální. Až na to, aby se zvládaly a věnoval se člověk každému jednotlivě. Tak si myslím, že na to ten menší kolektiv šesti dětí je naprosto dostačující. Úplně ideální.“

Příloha 4 – Část rozhovoru s pečovatelkou D

- **Jak byste popsala náplň Vaší práce?**

„Tím, že jsme byly dvě pečující osoby na 24 dětí. Máme otevřeno 10 hodin a naše práce je 8,5 hodiny, tak to bylo velmi náročné. Náročné v tom, že jsem byla 8,5 hodiny s dětmi a pak jsem dělala papíry do večera. Takže teď už konečně jsme požádali Ministerstvo a máme novou kolegyni od 1.června což je super. Je to nešťastné v tom, že zákon říká, že od sedmi do čtyřadvaceti dětí jsou minimálně dva lidi, ale nikdo to minimálně nevidí, prostě si řeknou, že zákon říká dva lidi tak to bude stačit. Nikdo nevidí to, že pečovatelka se musí starat o administrativu, úklid a další věci. Není to jen čas strávený s dětmi.“

- **To je stejný problém jako v mateřské škole...**

- **Kolik pečujících osob je ve vaší dětské skupině?**

„Máme tady 3 pečovatelky na plný úvazek. Já jsem vedoucí a pak tady mám dvě pečující osoby. Děti nám tedy říkají paní učitelky, protože mi chceme, abychom nebyly tety. Rodiče mě oslovují paní ředitelko. Pak mám tři brigádnice. Dvě jsou studentky, které studují sociální pedagogiku. V současné chvíli dělají bakaláře. Pak je tady jedna zdravotní sestra. Tu mám na tu pomoc, když je to potřeba.“

- **Kolik máte ve vaší dětské skupině dětí?**

„V naší dětské skupině, jak už jsem říkala, máme 24 dětí.“

- **Jak se vám s tímto počtem dětí pracuje?**

„Pro dvě pečovatelky je toho hrozně moc. Pokud je nás víc tak je to mnohem lepší. Co se dá považovat za nešťastné je to, že máme děti od 2,5 až předškoláci. Od září má dojít k posunutí té spodní hranice na tři roky. Je to z toho důvodu, že ty děti dva a půl-leté, které chodili do jeslí tak to pro ně bylo snazší ten přechod mezi ostatní děti do většího kolektivu. Pro některé děti, které přicházejí přímo z rodiny ve věku dva a půl roku je ten

přechod náročný, když přijdou někam, kde je dalších dvacet dětí. Jejich adaptace je velmi náročná a ty děti dost často brečí. Ten rozdíl půl roku je hrozně znát.“

- **Kdy a jak se připravujete na výchovně vzdělávací činnost?**

„Nemáme to zahrnuté v pracovní době, takže to děláme samozřejmě po pracovní době nebo když děti spí. To je chvíle kdy se tomu dá věnovat nějaký čas.“

- **Jak jste spokojená s vybavením a prostory dětské skupiny?**

„Jsem docela spokojená, ale samozřejmě vidím tady nějaké věci, které by se daly vylepšit. Samozřejmě když se zadává veřejná zakázka, tak hlavní podmínka je, aby to bylo co nejlevnější. Takže vidím, že tady máme nejlevnější materiál. Co se týká podlahy a podobně. Takže za ten rok toho fungování vidím, že to lino co je tady jeden rok, tak je zašlé. Je to tím, že ta stavba se dělala co nejlevnější. Spolupráce s ministerstvem je úžasná v tom, že máme všechno, na co si vzpomeneme. My sami si průběžně věci dokupujeme, protože ze začátku jsme si nedokázali představit, co všechno budeme potřebovat. Jediné co se mi nelíbí, je to, že tady nemáme pračku a sušičku. Pere nám ministerstvo, ale pro nás by bylo lepší, kdyby to bylo tady, ale na to se nemyslelo v rámci stavby. Takže to nemůže být ani v koupelně ani v kuchyni. A mrzí mě, že na záchodech nejsou dřevěné kóje, tak jako je to v zahraničí. V Čechách to není zvyklostí, a když jsem to tam chtěla dát, tak mi řekli, že to nejde z důvodu malého prostoru.“